

AVRUPA KENTSEL ŞARTI'NDAN AVRUPA YEŞİL SÖZLEŞMESİ'NE: AVRUPA'DA KENTSEL POLİTİKALARIN GELİŞİM SÜRECİ VE GELECEĞİ

Çiğdem TUĞAÇ*
Araştırma Makalesi

Öz

Avrupa'da kentler, bütünleşme sürecinde ve farklı alanlarda aktif rol oynamışlar, Avrupa'nın dönüşümünün odağında yer almışlardır. Avrupa'da kentsel politikaların tespitine ilişkin başta Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi olmak üzere pek çok kuruluşun çalışmaları mevcuttur. Dünyanın en fazla kentleşme oranına sahip bölgelerinden olan Avrupa'da, kentleşme ilkelerinin ve kentli haklarına ilişkin esasların çerçevesini çizen belgelerde Avrupa'nın kentsel politikalar bağlamında odağının günün şartlarına, yeni ihtiyaçlara ve sorun alanlarına bağlı olarak değiştiği görülmektedir. 1992'de Avrupa Kentsel Şartı'yla başlayan süreçten günümüze Avrupa Yeşil Sözleşmesi'yle tanımlanan kentsel politikalar, Avrupa'nın yalnız bugününe değil, geleceğine ilişkin unsurlar da içermektedir. Bu çalışmanın amacı, Avrupa Kentsel Şartı I/II, Avrupa Birliği İçin Kentsel Gündem ve Avrupa Yeşil Sözleşmesi'nin kentleşmeye ve sürdürülebilirliğe ilişkin ilke ve politika aksının gelişiminin ve geleceğe dönük yaklaşımlarının değerlendirilmesidir.

Anahtar kelimeler: *Avrupa kentleri, Avrupa Birliği, kentsel politikalar, yerel yönetimler.*

From European Urban Charter to European Green Deal: The Evolution Process and Future of Europe's Urban Policies

Abstract

In Europe, cities have played an active role in the integration process and in different fields and have been the focus of transformation. There are work of

---

* Dr., Şube Müdürü, Çevre ve Şehircilik Uzmanı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, İklim Değişikliği ve Uyum Dairesi Başkanlığı, Yerel İklim Değişikliği Politikaları Şube Müdürlüğü, cigdemtugac@csb.gov.tr, ORCID: 0000-0002-2555-6641.

Makalenin Gönderilme Tarihi: 21/02/2020 Kabul Edilme Tarihi: 04/05/2020

European Union and Council of Europe on urban policies in Europe. The focus of documents drawing the framework of urbanization and urban rights in Europe, one of the most urbanization zones in the world, varies according to the conditions of the day, needs, and problems. Urban policies defined by European Urban Charter in 1992 and European Green Deal are about the present and future of Europe. The aim of this study is to evaluate the development and future of principles of European Urban Charter I/II, Urban Agenda for European Union and European Green Deal on urbanization and sustainability.

Keywords: *European cities, urban policies, European Union, local governments.*

“Avrupa’nın kentleri ve kasabaları, kentlilerine aittir; bu yerleşimler gelecek nesillere aktarılması gereken sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerdir.”
Avrupa Kentsel Şartı-II, 2008

Giriş

Kentler, geçmişten günümüze tarım dışı etkinliklerde bulunan insanların toplu, uygar ve yerel gereksinimlerinin karşılandığı; iş bölümü, örgütlenme, uzmanlaşma ve heterojenliğin arttığı mekânlar olmuşlardır.^{1, 2, 3} Günümüz kentleri incelendiğinde, tüm dünyada çok yüksek seviyelere gelmiş kentleşme oranlarının söz konusu olduğu görülmektedir. 20. yüzyıldan itibaren tarihte ilk defa kırsal nüfus, kentsel nüfusun gerisinde kalmıştır. 2019 yılı Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Nüfus Beklentileri Raporu’na göre, dünya nüfusu günümüzde 7,7 milyar kişidir.⁴ BM tarafından 2018 yılında bu nüfusun yaklaşık %55’inin kentsel alanlarda yaşadığı belirlenmiştir. 2050 yılında dünya nüfusunun 9,7 milyar kişi olacağı ve kentlerde yaşayan kişi oranının da %70’e çıkacağı öngörülmektedir.⁵

Kentsel alanların hızlı bir biçimde gelişiminin ekonomik, sosyal ve çevresel sonuçlarının olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu sonuçlar kentlileri

¹ David Harvey, “The Right to City,” *New Left Review* 50 (2008): 23.

² David Harvey, *Asi Şehirler*, çeviren. Ayşe Deniz Temiz (İstanbul: Metis Yayıncılık, 2003), 45.

³ Henri Lefebvre, *Kentsel Devrim*, çeviren. Selim Sezer (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2013), 28.

⁴ UN Nations. *World Population Prospects 2019 Highlights*; (New York: UNDESA, 2019).

⁵ UN Nations. *UN World cities in 2018 Data Booklet*; (New York: UNDESA, 2019).

değişik biçimlerde etkilemektedir. Farklı ölçeklerdeki kentsel alanların gelişimi ekonomiyi canlandıran, çeşitli istihdam alanları ortaya çıkartan bir unsur olmakla birlikte, günümüzde kentsel alanlar ekonominin itici gücü olduğu kadar sosyal ve ekonomik sorunların, bu kapsamda yoksulluğun, toplumsal ayrışmanın, kentsel suçların, işsizliğin de yoğunlaştığı; iklim değişikliği başta olmak üzere çevresel sorunlara karşı kırılgan yerler haline gelmiştir.

Söz konusu sorunların çözümünde yerel yönetimlere oldukça önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir, çünkü kentler ölçek olarak vatandaşlara en yakın yönetim düzeyini temsil etmektedirler. Kentsel alanlarda ekonomik, sosyal ve çevresel politikaların sürdürülebilirliği sağlayacak şekilde belirlenmesi, kentlilerin yaşam kalitelerinin de belirleyicisi olmaktadır. Dolayısıyla kentlerde, karar vericilerin ve vatandaşların haklarını ve sorumluluklarını ortaya koyan kentleşmeye ilişkin politikaların ve gerçekleştirilecek her türlü düzenlemenin kentlilerin huzur ve refahının sağlanması yanında, ekonomik-sosyal ilişkilerin geliştirilmesi, kent yönetimine katılım sağlanması, kentlerin sağlıklı gelişimini destekleyerek, yasal olmayan konut alanlarının, aşırı yoğunluğun, gürültü, görüntü, çevre kirliliğinin önlenmesi, trafik sıkışıklığının önüne geçilmesi, ortak yaşam mekânlarının ve diğer sosyal olanakların sağlanması ve güncel kentsel çevresel sorunlar ve özellikle iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı kentlerin dirençliliğinin artırılması doğrultusunda içeriklerinin olması, günümüz koşullarında elzem bir husus haline gelmiştir.^{6,7}

Dünyanın belli bölgelerinde yüksek kentleşme oranları ve söz konusu sorunlar daha da ön plana çıkmaktadır. Bu bölgelerden biri de Avrupa'dır. Avrupa Birliği (AB) tarafından yapılan çalışmalarda, 2016 yılı itibariyle AB vatandaşlarının %70'ten fazlasının kentsel alanlarda yaşamakta olduğu belirlenmiştir. AB tarafından yayımlanan istatistiklerde, yaşları 25-64 aralığında yer alan üretken nüfusun %80'inin ve iş imkanlarının %70'inin Avrupa kentlerinde ve banliyölerinde olduğu ifade edilmektedir. AB'nin yapmış olduğu projeksiyonlar, 2050 yılında kentsel alanlarda yaşayan nüfusun, toplam nüfus içindeki payının %80 olacağını ortaya koymaktadır.⁸ Avrupa'da kentler sadece nüfuslarıyla ön planda değildir. Zaman içinde kentler, Avrupa'da politika geliştirme süreçlerinde giderek daha fazla oranda etkin hale gelmişlerdir. Özellikle belediye başkanları, bütünleşmeye dönük

⁶ Patricia Holly Purcell. *Local Governments' Pocket Guide to Resilience*, (Kenya: UN Habiati, 2015).

⁷ Lorena Figueiredo, Taku Honiden ve Abel Schumann. *Indicators for Resilient Cities, OECD Regional Development Working Papers 2018/02*, (Paris: OECD Publishing, 2018).

⁸ "Pact of Amsterdam," European Union, 2016, Erişim Tarihi: Eylül 20, 2019, https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/pact-of-amsterdam_en.pdf.

Avrupa Projesi'ni aktif bir biçimde desteklemişler ve bu sürecin merkezinde yer almışlardır.⁹ Avrupa kentlerinin nüfus ve alan bakımından büyüklerinin ortaya çıkarttığı ya da çıkartabileceği sorun alanlarıyla ilgili kısa, orta ve uzun vadeye ilişkin çözümlerin ve kentsel politikaların tespit edilebilmesi doğrultusunda temel ilkeleri içeren belgelerin farklı kuruluşlarca ortaya konuldukları görülmektedir. Bu kapsamda Avrupa'da kentsel politika süreçlerinde sürdürülebilirliğin¹⁰, kent ve kentli haklarının^{11, 12} sağlanması başta olmak üzere, kentleşmeye ilişkin temel ilkelere yer veren pek çok çalışma, AB ve Avrupa Konseyi (*Council of Europe*)¹³ tarafından gerçekleştirilmiştir. 47 ülkenin üye olduğu Avrupa Konseyi, 27 üyesi bulunan AB'den farklı bir kuruluştur. Ancak AB'nin ve Avrupa Konseyi'nin birbirleriyle sıkı ilişkileri söz konusudur. Örneğin, bir Avrupa ülkesinin AB'ye katılabilmesi için öncelikle Avrupa Konseyi'ne katılımı gereklidir.¹⁴

⁹ Valeria Fedeli. "EU Urban Agenda: An Open and Complex Debate," *The Planning Review*, 50, no 4 (2015): 71.

¹⁰ Sürdürülebilirlik; ekonomik, sosyal, çevresel ve idari boyutları olan çok geniş bir kavramdır. Söz konusu boyutları bütünsel bir biçimde ele alan sürdürülebilir kalkınma kavramı, 1987 yılında yayımlanan Brundthland Raporunda, "bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak" olarak tanımlanmaktadır. Raporda bu tanımlamadan hareketle sürdürülebilir kentleşmeye yönelik olarak; nüfus artışı, yoksulluk ve kentsel genişleme gibi unsurların kentsel yaşam kalitesini düşürdüğü ifade edilmekte ve bu doğrultuda yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, doğal kaynakların korunması, enerji etkinliğinin sağlanması, nüfus dengelemesinin yapılmasına dönük politikaların tespit edilmesi çözüm olarak işaret edilmiştir. Bkz. Çiğdem Tuğaç. *Türkiye'de Kentsel İklim Değişikliği İçin Eko-Kompakt Kentler* (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 2019), 113.

¹¹ Kentli Haklarının geçmişi 1871 tarihli Paris Komününe kadar gitmektedir. Komün kentli hakları kavramına barınma hakkının sağlanması yanında, vatandaşların karar alma süreçlerine katılımı ve ifade özgürlüğünü de içeren bir temel sağlamıştır. Bkz. David Harvey, "Asi Şehirler", 49; Bkz. David Harvey, "The Right to City," 23.

¹² Kent ve kentli haklarının literatürde ilk kez Fransız Sosyolog ve düşünce adamı Henri Lefebvre tarafından dile getirildiği görülmektedir. Kavramı 1968 yılında yayımlanan *Kent Hakkı* isimli kitabında dile getirmiştir. Lefebvre'ye göre kent hakkı, kendisini hakların en üstünü olarak gösterir. Kent/kentli hakları, kamusal bir alan olan ve sosyal bir etkileşimin söz konusu olduğu kentlerde, vatandaşlıktan bağımsız olarak mülteciler gibi gruplar da dahil kentte yaşayanların kente ilişkin kararlarda söz sahibi olmasını içeren dolayısıyla hemşehrilik çerçevesinde katılım ve tahsis hakkı etrafında şekillenen hakları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bkz. Lefebvre, "Kentsel Devrim"; Bkz. Alison Brown ve Annali Kristiansen, "Urban Policies and the Right to the City: Rights, Responsibilities and Citizenship".

¹³ Avrupa Birliği'nin organlarından biri olan Avrupa Konseyi (*European Council*) ile İkinci Dünya Savaşı sonrası 1949 yılında kurulmuş olan Avrupa Konseyi (*Council of Europe*) farklı kuruluşlardır. İlki 1992 yılında yayımlanan, ikincisi 2008 yılında yayımlanan Avrupa Kentsel Şartları, ikinci kuruluşun belgeleridir.

¹⁴ "Founding Fathers," Council of Europe, Erişim Tarihi: Eylül 19, 2019, <https://www.coe.int/en/web/about-us/founding-fathers>

AB'nin ve Avrupa Konseyi'nin geçmişten bugüne Avrupa'da kentsel politikaların belirlenmesine dönük olarak yapmış oldukları çalışmalar sonucunda Avrupa kentleri için tespit ettikleri temel kentleşme ilkelerini içeren belgeler incelendiğinde ana eksenin;

- 1990'lı yılların başında Avrupa Konseyi'nin yetkili organlarının benimsediği bir kararla, kentli haklarını pozitif hukuk açısından önemli bir güvenceye kavuşturmuş olan Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu (*European Urban Charter*),
- 2008 yılında yine Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto (*European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity*),
- 2016 yılında AB tarafından Amsterdam Paketi kapsamında kabul edilen, AB İçin Kentsel Gündem (*Urban Agenda for EU*),
- 2019 yılında AB tarafından kabul edilen Avrupa Yeşil Sözleşmesi (*European Green Deal*), üzerinden kronolojik bir gelişme gösterdiği görülmektedir.

Bu çalışmada, Avrupa'da söz konusu belgeler çerçevesinde ortaya konulmuş olan kentleşmeye ve kentsel sürdürülebilirliğe ilişkin ilke ve politikaların gelişimi ve geleceğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışma 4 bölüm halinde ele alınmıştır. (1) Öncelikle söz konusu belgelerden Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, Şartın ortaya konulmasını sağlayan öncü çalışmalarla birlikte ele alınmıştır. (2) Ardından bu belgenin gözden geçirilmesi doğrultusunda 2008 yılında ortaya konulmuş olan Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto belgesi irdelenmiştir. (3) Takip eden bölümde, 2016 yılında AB'nin kentsel politikalarının genel çerçevesinin değerlendirildiği Amsterdam Paketi kapsamında kabul edilmiş olan AB İçin Kentsel Gündem belgesi incelenmiştir. (4) Son bölümde ise Avrupa Yeşil Sözleşmesi kapsamında Avrupa'da gerçekleştirilmesi öngörülen yeni çalışmalar ve Avrupa'nın kentsel politika gündeminin geleceği ele alınmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise bu bölümlerden elde edilen bulgular doğrultusunda genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

I. Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu

Avrupa'nın kentsel politikalarının gelişim sürecinde 1992 yılında Avrupa Konseyi kararıyla kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı ve Şart'ın giriş kısmında yer alan Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, kentlere ilişkin

temel ilkelerin ve kentli haklarının tanımlanmasını sağlayan önemli belgeler olarak ele alınmaktadır. Avrupa kentliliği (*European citizenship*) kavramı, Avrupa'nın bütünleşme sürecini hızlandıracak bir unsur olarak görüldüğünden, kentsel politika geliştirme süreçlerinde üzerinde önemle durulmuştur.¹⁵

Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nun ortaya konulmasından önce, söz konusu belgelerde yer alan ilkelerin temellerinin atıldığı, öncü çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir.^{16, 17} Türkiye'nin de içinde olduğu 47 Avrupa ülkesin üye olduğu Avrupa Konseyi, kentsel yaşam alanlarına farklı bakış açıları geliştirilmesine ve Avrupa'da insan hakları, çoğulcu demokrasi, çevre ve kentlilik bilincinin oluşturulmasına dönük çalışmalar gerçekleştirmektedir.^{18, 19} Kentsel politikayı da çalışma konuları kapsamında ele alan Konsey tarafından 1980-1982 yılları arasında Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası (*European Campaign for Urban Renaissance*) düzenlenmiştir. Bu kampanya ile Avrupa kentlerinde fiziksel çevrenin ve mevcut konut stokunun iyileştirilmesi yanında, kentlerde sosyal ve kültürel imkânların oluşturulması ve kentsel çalışmalara kentlilerin katılımının sağlanması gibi hedefler konulmuş ve kentlerin niteliksel olarak gelişiminin önünün açılması amaçlanmıştır.²⁰ Kentlere ilişkin çalışmalar 1982-1986 yılları arasında Kentsel Politikalar Programı çatısı altında yürütülmüş, ardından program yerinden yönetim (adem-i merkezîyet) ilkesiyle uyumlu bir biçimde 1986 yılında Avrupa Yerel ve Bölgesel İdareler Daimi Konferansı'na (AYBİK) devredilmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen tüm çalışmalar ile Avrupa Kentsel Şartı'nın temelleri atılmıştır.^{21, 22, 23}

¹⁵ Fedeli, "EU Urban Agenda: An Open and Complex Debate," 71.

¹⁶ Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, "Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği," *Muğla Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)* 20 (2018): 4.

¹⁷ Bülent Duru, "Avrupa Birliği Kentsel Politika ve Türkiye Kentleri Üzerine" *Mülkiye Dergisi* XXIX, no 246 (2005).

¹⁸ Council of Europe, Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, <https://www.coe.int/en/web/portal/home>

¹⁹ "Avrupa Konseyi," Dışişleri Bakanlığı, Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_tr.mfa

²⁰ Chiara Visentin, "The European Humanization of University Connective Public Space of XX Century", Erişim Tarihi: Mart 27, 2020, <http://dSPACE-unipr.cineca.it/bitstream/1889/1872/1/FULL%20PAPER%20CHIARA%20VISENTIN.pdf>

²¹ "Avrupa Kentsel Şartı," Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>

²² "European Urban Charter," Council of Europe, 1992, Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, <https://rm.coe.int/168071923d>

1990'lı yıllarla beraber kentsel alanları ele alan çalışmaların ana teması giderek daha önemli hale gelmiş olan çevresel problemler olmuştur.²⁴ 21 Kasım 1990 tarihinde 34 ülke tarafından sağlıklı çevre hakkına ilişkin ilkeleri sözleşmeye bağlayan Paris Şartı kabul edilmiştir. Söz konusu Şart kapsamında insan hakları ve demokrasi ilişkisi yanında, ilk kez uluslararası bir metinde yöneticilerin seçmenlere hesap vermesi ilkesine de yer verilmiştir.²⁵ 1990'lı yıllarda ortaya konulan bir diğer öncü çalışma ise Avrupa Komisyonu'nca yayımlanan Kentsel Çevreye İlişkin Yeşil Belge (*Green Paper on Urban Environment*) olmuştur. Yeşil Belge'de kentlerdeki doğa, yapı çevresi, kentsel kirlilik, kentlerde hareketlilik/ulaşım ve kentsel çevre için toplum stratejisi gibi daha sonra Avrupa Kentsel Şartı'nda yer alacak ilkelerden pek çoğu konu edilmiştir.^{26, 27} Bu dönemde kentsel alanlara dönük çalışmaların daha da ön plana çıkmasının bir diğer nedeni de kentlerin yeniliklerin (*innovation*) ve akıllı büyümenin (*smart growth*) merkezi olarak ele alınmalarıdır. Karşılaşılan ekonomik, çevresel ve sosyal krizlerin aşılmasında kentlerin önemli bir kaynak olduğu düşünülmektedir. 1990'lar politika üretimi açısından değerlendirildiğinde kentlere deneysel yatırımların yapılmasıyla karakterize bir dönem olmuştur.²⁸ 1992 yılına gelindiğinde Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu kabul edilmiştir.

A. Avrupa Kentsel Şartı'nın Kapsamı

Kentli haklarının içeriği konusunda en net ve somut tanımlamanın ortaya konulduğu Avrupa Kentsel Şartı, 17–19 Mart 1992 tarihinde Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda²⁹ kabul edilmiştir (Karar No: 234 ve Eki).^{30, 31, 32} Avrupa Kentsel Şartı, kentli hakları konusunda bir

²³ Loreta Tozaj, "The European Charter and the Reality of Albanian Cities," *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 2, no 8 (2013): 560.

²⁴ Fedeli, "EU Urban Agenda: An Open and Complex Debate," 71.

²⁵ Mithat Arman Karasu, "Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları," *TBB Dergisi*, no 78 (2008): 38.

²⁶ Duru, "Avrupa Birliği Kentsel Politika ve Türkiye Kentleri Üzerine," 4.

²⁷ "Green Paper on Urban Environment," European Union, 1990, Erişim Tarihi: Ekim 18, 2019, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0e4b169c-91b8-4de0-9fed-ea286a4efb7/language-en>

²⁸ Fedeli, "EU Urban Agenda: An Open and Complex Debate," 71.

²⁹ Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı (*Congress of Local and Regional Authorities of Europe/CLRAE*), Avrupa Konseyi'nde yerel ve bölgesel yönetimleri temsil eden danışma organıdır. 1994 yılına kadar daimî konferans statüsünde olan Konferans, 1994'te Bakanlar Komitesi'nde alınan bir kararla Kongre'ye dönüşmüştür. Bkz. "Congress of Local and Regional Authorities of Europe" Council of Europe, Erişim Tarihi Ocak, 20, 2020, <https://www.coe.int/en/web/congress>.

³⁰ Karasu, "Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları," 40.

başlangıç olarak kabul edilmektedir. Avrupa Kentsel Şartı metni, 20 maddelik bir deklarasyon ve 13 maddelik Şart ilkelerinden oluşmaktadır.³³ Yerinden yönetim ilkesine açık ve belirgin bir vurgunun yapıldığı Avrupa Kentsel Şartı'nın hedefleri:

- Yerel düzeyde başarılı bir kent yönetiminin ilkelerini ortaya koyan, geleceğe yönelik bir kentli hakları sözleşmesinin temel ilkelerini belirlemek,
- Yapılı çevrenin yaşama ve gelişme haklarına olanak tanıyacak biçimde geliştirilmesini sağlamak,
- Hemen her ülkede uygulanabilir, iyi bir kent yönetimi için gerekli olan ilke ve sorumlulukları tanımlamak,
- Kentsel yaşam kalitesini arttırmak,
- Yerel yönetimler için pratik bir kent yönetimi el kitabı oluşturmak;
- Gelecekteki olası bir kentli hakları kongresi için temel ilkeleri oluşturmak;
- Şartın ilkelerini yerine getiren kentler için verilecek uluslararası ödüllere temel oluşturmak;
- Fiziksel çevre ve buna ilişkin yasalarla ilgili yaptırımlar için Avrupa Konseyi'nin katılımını sağlayarak, kent sorunlarına ilişkin gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarının çözümlenmesinin yapılmasını sağlamak, olarak sıralanmaktadır.^{34, 35, 36, 37, 38}

B. Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu

Yukarıda da değinildiği gibi, Avrupa Kentsel Şartı, 20 maddelik Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu ile başlamaktadır. Kentlerde güvenlik, sağlıklı

³¹ Duru, "Avrupa Birliği Kentsel Politika ve Türkiye Kentleri Üzerine,"

³² Hüseyin Emre Bağce, "Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu Üzerine Düşünceler," *TASAM*, Mayıs 23, 2008. Erişim Tarihi: Kasım 11, 2019. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/878/avrupa_kentli_haklari_deklarasyonu_uzerine_dusunceler

³³ Gönül Balkır, "Konut Hakkı ve İhlalleri: Kentli Haklarının Doğuşu" (IV. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumunda sunulan bildiri, Muğla, Ekim 18, 2012).

³⁴ Ertan, "Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği," 4.

³⁵ Karasu, "Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları," 40.

³⁶ "Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu," Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>

³⁷ "Avrupa Kentsel Şartı."

³⁸ Karasu, "Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları," 40.

çevre, istihdam, konut, sağlık, trafik, spor, kültürler arası bütünleşme, nitelikli mimari ve fiziksel çevre, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynaklar ve değerler, bireysel gelişim, yerel yönetimler arası iş birliği, finansal kaynaklar, eşitlik gibi konuların ele alındığı 20 maddelik Deklarasyon'da kentli hakları ele alınmakta ve bu hakların gerçekleştirilmesi, bireylerin hakları yanında sorumluluklarını da yerine getirmeleri koşuluna dayandırılmaktadır. Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda kentlilerin sahip olması gerektiği ifade edilen haklar aşağıdaki maddelerde yer almaktadır:

- “ 1. Güvenlik: Suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış güvenli bir kent,
2. Kirletilmemiş, sağlıklı bir çevre: Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre,
3. İstihdam: Yeterli istihdam olanaklarının oluşturularak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması,
4. Konut: Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması,
5. Dolaşım: Toplu taşıma, özel araçlar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması,
6. Sağlık: Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması,
7. Spor ve dinlenme: Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması,
8. Kültür: Çeşitli kültürel faaliyetlerin, yaratıcı aktivitelerin ve benzeri olanakların sunulması ve katılımın sağlanması,
9. Kültürler arası kaynaşma: Geçmişten günümüze, farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması,
10. Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre: Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekânların oluşturulması,

11. İşlevlerin uyumu: Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması,
12. Katılım: Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu, kent yönetimlerinde gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması,
13. Ekonomik kalkınma: Kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması,
14. Sürdürülebilir kalkınma: Yerel yönetimler tarafından ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması,
15. Mal ve hizmetler: Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetim, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması,
16. Doğal zenginlikler ve kaynaklar: Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, kentte yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve yönetimi,
17. Kişisel bütünlük: Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması,
18. Belediyeler arası iş birliği: Kişilerin yaşadıkları yerleşmelerin ve yerleşmeler arası ya da uluslararası ilişkilere doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;
19. Finansal yapı ve mekanizmalar: Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli finansal kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması,
20. Eşitlik: Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayrım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olması.”³⁹

Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu’nda ülkeler ve yerleşimler arasındaki farklılıklara rağmen tüm yerleşimlerde belli ölçülerde geçerli olabilecek genel ilkeleri dile getirmektedir. Deklarasyonun yer aldığı Avrupa Kentsel Şartı’nda, geleceğin kenti olarak tarif edilen ideal kent;

---

³⁹ “Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu.”

- kentli haklarını koruyan;
- halkına iyi yaşam koşullarını sağlayan,
- değerini orada yaşayanlardan, ziyaret edenlerden, çalışan ve ticaret yapanlardan, eğlence, kültür ve bilgiyi orada arayanlardan ve orada eğitim görenlerden alan;
- birçok sektör ve aktiviteyi (trafik, yaşam, çalışma, dinlence gereksinimleri) bir arada uyum içinde barındıran yaşam yeri, olarak kabul edilmektedir.^{40, 41, 42}

Şart kapsamında kentlilerin kentsel kararlara katılım hakkı üzerinde önemle durularak, yerel yönetimlerin kente ilişkin kararlarda göz önünde bulundurmaları gereken genel ilkeler ve görevler sıralanmıştır.⁴³ Söz konusu ilkeler 13 konu başlığı altında ele alınmıştır. Bu başlıklar ve özet olarak temel ilkeler Tablo-1'de verilmektedir.⁴⁴

Tablo-1: Avrupa Kentsel Şartı Temel İlkeler.^{45, 46}

Konu Başlığı	İlkeler
1. Ulaşım ve Dolaşım	1. Özel araçlarla seyahat oranının azaltılması, 2. Dolaşımın, yaşanabilir bir kent oluşturmaya dönük olarak düzenlenmesi ve farklı ulaşım türlerine olanak sağlanması, 3. Sokağın sosyal bir ortam olarak ele alınması, 4. Sürekli eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinin gerekli olması.
2. Kentlerde Çevre ve Doğa	1. Yerel yönetimlerin, doğal kaynakları ve enerji kaynaklarını, uygun ve akılcı bir biçimde yönetme ve kullanma sorumluluğu, 2. Yerel yönetimlerin kirliliğin önlenmesine ilişkin politikalar uygulamaları gerekliliği, 3. Yerel yönetimlerin doğayı ve yeşil alanları korumakla yükümlü olmaları, 4. Doğa korumanın toplumsal katılımı ve toplumsal onuru sağlayan bir faktör olması.
3. Kentlerin Fiziki Yapıları	1. Kent merkezlerinin Avrupa'nın kültür ve tarihi mirasının önemli sembolleri olarak korunması gerektiği, 2. Kentlerde açık alanların oluşturulması ve yönetiminin kentsel gelişmenin bütünleşik bir parçası olması, 3. Mimari yaratıcılığın ve gelişmenin, kentsel görünüm kalitesindeki önemli rolü, 4. Tüm insanların sağlıklı, yerleşik, zevkli ve canlı bir çevrede yaşama hakkı, 5. Bir kentin canlılığının, dengeli yerleşik alanların oluşturulması ve merkezdeki konut dokusunun korunmasıyla sağlanması.

⁴⁰ Karasu, "Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları," 40.

⁴¹ Balkır, "Konut Hakkı ve İhlalleri: Kentli Haklarının Doğuşu."

⁴² Ruşen Keleş, "Kent ve Çevre Haklarının Korunması Üzerine Gözlemler," *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 49, no 3, 4 (2002): 278.

⁴³ Ertan, "Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği," 4.

⁴⁴ Avrupa Kentsel Şartının tamamına Avrupa Konseyi'nin ilgili sayfasından; <https://rm.coe.int/168071923d> erişilebilmektedir.

⁴⁵ "Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu."

⁴⁶ "Avrupa Kentsel Şartı."

4.Kentsel Mimari Miras	<ol style="list-style-type: none"> 1.Kentsel korumada hassas bir biçimde kurgulanmış yasal bir çerçevenin gerekliliği, 2. Kentsel mirasın korunmasının bilgi politikaları gerektirmesi, 3. Yeterli ve yeni finans mekanizmaları ve ortaklıkların gerekliliği, 4. Eski el sanatları ve yapı tekniklerinin yaşatılması, canlandırılması gerekliliği, 5.Tarihi kentsel dokunun; planlamaya temel veri biçiminde katılarak, çağdaş yaşamla bütünleştirilmesi, 6. Ekonomik kalkınmanın, kentsel mirasın korunmasıyla canlandırılması.
5. Konut	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konutlarda bireyin mahremiyetinin olması, 2. Her insan ve ailenin; güvenli, sağlam bir konut edinme hakkının olması, 3. Yerel yönetimlerin, konutlarda seçenek, çeşitlilik ve hareketliliği sağlaması, 4. Sosyal ve ekonomik olanakları kısıtlı olan kişi ve ailelerin haklarının, yalnızca pazar mekanizması koşullarına terk edilmemesi, 5. Yerel yönetimler tarafından, ev sahibi olabilmenin ve kullanım süresi güvencesinin sağlanması, 6. Eskimiş konut dokusunun yenilenmesinin bedelinin burada oturan, sosyo-ekonomik seviyesi düşük gruplara yüklenmemesi.
6. Kent Güvenliğinin Sağlanması ve Suçların Önlenmesi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Net bir güvenlik ve suç önleme politikasının, alınacak önlemlere, kanuni yaptırımlara ve müşterek desteğe dayandırılması, 2. Yerel güvenlik politikasının; güncelleştirilmiş, kapsamlı istatistik ve bilgilere dayandırılması, 3. Suçun önlenmesinin toplumun tüm üyelerini ilgilendirmesi, 4. Etkili bir kentsel güvenlik politikası için; emniyet güçleri ve yerel halkın yardımlaşması, 5. Uyuşturucu karşıtı yerel politikanın oluşturulması ve uygulanması, 6. Suçların tekrarını önleyici programlar ve hapis cezaları yerine alternatif çözümler üretilmesi, 7. Yerel güvenlik politikasının temel unsuru olarak mağdurların kollanması, 8. Suçların önlenmesine öncelik verilmesi ve buna ilişkin finansal kaynakların oluşturulması.
7. Kentlerdeki Özürlü ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engelliler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kentlerin, herkesin her yere erişebilirliğini sağlayabilecek şekilde tasarlanması, 2. Özürlü ve engellilere ilişkin politikaların, hedef gruplar için aşırı himayeci değil, toplumla bütünleştirici olması, 3. Özürlüler ve azınlıkları temsil eden derneklerin kendi aralarındaki iş birliği ve dayanışmasının esas olması, 4. Evler ve işyerlerinin özürlü ve engellilere uyarlabilir biçimde tasarlanması, 5. Seyahat, iletişim ve toplu taşımının tüm insanlar için erişilebilir olması.
8. Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tüm kent sakinlerinin, eğlence, dinlenme ve spor faaliyetlerinde yer alma hakkının olması, 2. Spor alanlarının sağlıklı ve güvenli olarak tasarlanması, 3. Her kent sakininin kişisel potansiyelleri doğrultusunda istediği sporu yapma hakkının olması.
9. Yerleşimlerde Kültür	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tüm kent sakinlerinin kültürel faaliyetlerden faydalanma hakkının olması, 2. Yerleşimlerin kültürel oluşumunun ekonomik ve sosyal gelişmeye katkısının olması, 3. Güçlü bir bağ olarak, farklı milliyet, bölge ve ülke halkları arasındaki kültürel alışverişin mümkün olması, 4. Kültürel gelişim ve gerçek bir kültürel demokrasi için; yerel yönetimlerin, toplum birimlerinin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün artan dayanışma gereksinimi, 5. Kültürel çoğulculuğun (çeşitlilik), yenilikleri ve yenilikçi denemeleri öngörmesi, 6. Yerel yönetimlerce dengeli biçimde tesis edilmiş kültürel turizmin, toplum üzerinde olumlu etkisinin olması.

10. Yerleşimlerde Kültürlerarası Kaynaşma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kent politikalarının temel unsuru olarak ayrımcılık karşıtlığı, 2. Yerel yönetimlerce göçmenlerin, yerel politik yaşama etkin katılımının sağlanması, 3. Kentlerde uygulanan kültür ve eğitim politikalarının ayrımcı olmaması, 4. Yerel yönetimlerin, iş olanaklarından eşit faydalanmayı sağlanması, 5. Göçmen topluluklarının, sosyal ve fiziki çevresiyle bütünleşmesi anlamında kültürlerarası kaynaşma sağlanması.
11. Kentlerde Sağlık	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kentsel çevrenin tüm kentlilere iyi sağlık koşullarını sağlaması, 2. İyi sağlık koşullarının temini için; kişilere temel ihtiyaç maddelerinin güvenilir ve sağlıklı biçimde sunulması, 3. Yerel yönetimlerin; toplum kaynaklı sağlık girişimlerini ve katılımları teşvik etmesi, 4. Kent sağlığı uluslararası bir önem de taşıdığından, yerel girişimlerin uluslararası programlarla ortak yürütülmesi.
12. Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yerel politik yaşama halkın katılımının sağlanması için; halkın temsilcilerini özgür ve demokratik olarak seçebilme hakkı, 2. Yerel politik yaşamda etkin bir katılım için; halkın yerel, politik ve idari yapılarda belirleyici olması gereği, 3. Toplum geleceğini etkileyecek her tür önemli projede halka danışma gereği, 4. Kent yönetimi ve planlamasının; kent karakteri ve özel niteliklerine ilişkin yeterli bilgiye dayandırılması, 5. Yerel politik kararların; uzmanlardan oluşacak ekiplerce yönlendirilecek kentsel ve bölgesel planlara dayandırılması, 6. Karar verme sürecinin sonucunda ortaya çıkan politik tercihlerin anlaşılabilirliği ve hayatiyeti, 7. Gençlerin toplum yaşamına katılımının yerel yönetimlerce sağlanması.
13. Kentlerde Ekonomik Kalkınma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yerel yönetimlerin, kendi yörelerinin ekonomik kalkınmasını sağlamaları, 2. Sosyal ve ekonomik kalkınmanın ayrılmaz bütünlüğü, 3. Bölge ve yakın çevresinin sosyal ve ekonomik bir parçası olarak kent, 4. Üretim, destek ve gelişimi teşvik edecek yeterli altyapının var olması ile sağlanacak ekonomik büyüme ve kalkınma, 5. Kent ekonomisinin büyümesi ve kalkınması için önemli bir bileşen olan, kamu-özel sektör iş birliği.

Görüldüğü gibi Avrupa Kentsel Şartı, hemen her kente uygulanabilecek bir dizi yol gösterici genel ilkeyi tanımlamaktadır. Yerleşimlerin sorunları farklı kentsel ölçeklerde farklılıklar gösterse de özünde benzer nitelikler taşımaktadır. Yukarıda ifade edilen ilkelerden hareketle Şart'ın temel felsefesinin; kentlerin yönetim sürecinde yerel yönetimlerin tam anlamıyla söz sahibi olması ve bunu gerçekleştirirken vatandaşların da kentsel kararlara katılımının sağlanması olduğu görülmektedir.⁴⁷ Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, kentli haklarına çok geniş bir çerçeve çizen ve ideal bir kenti tanımlayan, yol gösterici nitelikte bir belgedir.^{48, 49, 50}

⁴⁷ Tozaj, "The European Urban Charter and the Reality of Albanian Cities", 561.

⁴⁸ Balkır, "Konut Hakkı ve İhlalleri: Kentli Haklarının Doğuşu."

Avrupa Kentsel Şartı'nın kabul edildiği 1992 yılından sonra bu belgeyi destekler nitelikte Avrupa'da gerçekleştirilen çalışmalar ve kabul edilen başka belgeler de olmuştur. Bu belgelerden, 1993 tarihli Maastricht Antlaşması, Avrupa Kentsel Şartı ile uyum içinde yerellik ilkesini, dolayısıyla hizmetlerin yerinden yönetilerek yerel yönetimlerce yerine getirilmesini öneren, yerelleşme eğilimiyle kentli haklarını destekleyen, yerel yönetimlerce gerçekleştirilemeyen hizmetlerin merkezi yönetim tarafından yapılabileceğinin belirtildiği, ulusal ve bölgesel çeşitliliğin ve ortak mirasın korunması gerektiğine vurgu yapan bir belge olmuştur.^{51, 52, 53} Bu dönemde AB'nin kentsel politikalar bağlamında ele alınabilecek dokümanlarından bir diğeri de 1993 tarihli Beyaz Belge'dir (*White Paper*). Belge kapsamında kentsel politikanın, diğer politika dokümanlarıyla bütünleştirilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.⁵⁴

Avrupa Kentsel Şartı'nın kabul edilmesinden sonra Avrupa'da gerçekleştirilen bir diğer çalışma da 24-27 Mayıs 1994 tarihinde Danimarka'nın Aalborg kentinde düzenlenen 1. Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Konferansı'nın ardından kabul edilen Aalborg Şartı'dır. Aalborg Şartı, 1992 yılında gerçekleştirilen Rio Konferansı'nın önemli çıktılarından biri olan, Gündem 21 doğrultusunda sürdürülebilir kentlere ulaşmak için yerel eylem planlarının oluşturulmasını sağlayacak Yerel Gündem 21 çerçevesinde faaliyetler gerçekleştirme ve bunun yapılmasında halkın katılımının garanti altına alınması taahhüdünü içermektedir.⁵⁵

Avrupa çapında giderek ağırlaşan kentsel sorunlara karşı alınacak önlemler konusunda daha geniş kapsamlı girişimler ise 1990'ların sonu ve 2000'li yılların başında gerçekleştirilmiştir. 1997'de yayımlanan AB'de Kentsel Gündem'e Doğru (*Towards an Urban Agenda in the European Union*) ve 1998'de yayımlanan AB'de Sürdürülebilir Kent Gelişimi: Eylem İçin Bir Çerçeve (*Sustainable Urban Development in the European Union: A Framework for Action*) adıyla yayımlanan raporlar ve aynı yıl 1998'de

⁴⁹ “Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu.”

⁵⁰ “Avrupa Kentsel Şartı.”

⁵¹ Ertan, “Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği,” 4.

⁵² Mustafa Ökmen, “Bir İnsan Hakkı Olarak Kentli Haklarının Geliştirilmesi ve Yerel Yönetimler,” içinde *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013), 34.

⁵³ Karasu, “Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları,” 38.

⁵⁴ Duru, “Avrupa Birliği Kentsel Politika ve Türkiye Kentleri Üzerine,”

⁵⁵ “Aalborg Sözleşmesi,” Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, https://sustainablecities.eu/fileadmin/repository/Aalborg_Charter/Aalborg_Charter_English.pdf

Viyana'da toplanan Avrupa Kent Forumu (*European Urban Forum*), bu kapsamda ele alınabilecek çalışmalardır. Bir diğer belge de 2000 tarihli Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'dir. Sözleşme ile peyzajın sadece kırsal alanların değil, yaşam kalitesini arttıran bir unsur olarak kentsel alanlardaki önemine değinilmiştir.^{56, 57, 58}

Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto belgesinin 2008 yılında ortaya konulmasına kadarki süreçte gerçekleştirilen bu çalışmaların sonuçları, Avrupa'da kentsel politikanın şekillenmesinde önemli katkılar sağlamış ve Avrupa Kentsel Şartı-II'de yer verilen kentleşme ilkeleri için temel teşkil etmiştir.

II. Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto

Avrupa Konseyi tarafından, Mart 1992'de kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı'nın zaman içinde değişen ve gelişen koşullara göre güncellenmesi gereğinin ortaya çıkması üzerine Şart, 1992'de kabul edilmesinden 2008'e kadar geçen 15 yıllık süre içinde yaşanan gelişmeler ve toplumsal, ekonomik ve kültürel değişimler doğrultusunda tekrar ele alınmıştır.

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, 27-29 Mayıs 2008 tarihlerinde Strazburg'da yaptığı 15. Genel Oturumunda Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto'yu kabul etmiştir. Söz konusu belgede kentlerin yönetiminde halkın katılımının önemi vurgulanmış ve yaşanan çevre sorunları doğrultusunda ekonomik aktivitelerin ve kirleticilerin ana kaynağı olan kentlerin, bugünkü ve gelecekteki kuşaklarının haklarını korumak doğrultusunda sürdürülebilir nitelik taşımasının önemine değinilmiştir.^{59, 60}

Manifestonun temel amacı yeni bir yüzyıla girilirken yeni bir kente, kent formuna, kent kültürüne ihtiyaç olduğunun gösterilmesidir.^{61, 62} Avrupa

⁵⁶ Duru, "Avrupa Birliği Kentsel Politika ve Türkiye Kentleri Üzerine,"

⁵⁷ Ertan, "Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği," 4.

⁵⁸ Ahmet Mutlu, "Kent Hakları Bakımından Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve Türkiye," *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 11, no 3 (2002): 34.

⁵⁹ Ethem Kadri Pektaş ve Fehmi Akın, "Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak "Katılım Hakkı" ve Türkiye," *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12, no 2 (2010): 34.

⁶⁰ "European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity," Council of Europe, 2008, Erişim Tarihi: Temmuz 11, 2019, http://5cidade.files.wordpress.com/2011/06/urban-charter_en.pdf.

⁶¹ Nina Schwarz, "Urban form Revisited—Selecting Indicators for Characterising European Cities," *Landscape and Urban Planning*, 96, no 1 (2010): 27.

Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto ile ekonomiden maliyeye, bilgi ve teknolojiye kadar pek çok konuda Avrupa Kentsel Şartı'nda var olan ilkeler geliştirilmiştir. Manifestonun temel kavramları “yeni bir kentlilik” ve “sürdürülebilir kent” olmuştur. Avrupa Kentsel Şartı II’de yer alan ve Avrupa’nın seçilmiş yöneticilerinin kabul ettiğinin belirtildiği metinde ele alınan temel konu başlıkları ve içerikleri aşağıda özetlenmektedir.⁶³

- **Giriş Bölümü:** Avrupa Kentsel Şartı’nın yayımlandığı tarih olan 1992’den 2008 yılına kadar geçen sürede Avrupa’da farklı kurum ve kuruluşlar tarafından çıkarılan kente ilişkin çalışmaların hepsinin ilk Avrupa Kentsel Şartı çizgisinde olduğu ve Avrupa ülkeleri tarafından Avrupa Konseyi ve/veya Avrupa Birliği çatısı altında söz konusu çalışmaların iş birliği içinde sürdürüldüğüne değinilmiştir. Avrupa kentlerinin içinde bulunulan küreselleşme çağında üstlendikleri yeni rollerinin farkına vardıklarını ve iş birlikleri kurdukları ifade edilmiştir. Kent yönetimlerinin karşılaştıkları sorunlar kentlerin yayılması, özel araç kullanımında artış, mültecilere ilişkin sorunlar, sosyal eşitsizlikler, Avrupa’da sanayisizleşme sürecine bağlı olarak işçi sınıfının yaşadığı erozyon gibi ekonomik ve sosyal değişimler, komşuluklarda yaşanan sorunlar ve nüfusun yaşlanması gibi konular olarak tespit edilirken; böyle bir ortamda Avrupa Kentsel Şartı’nın çağın gereklerine göre gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulduğu dile getirilmiştir.
- **Avrupa Kent Müktesebatı (*Acquis*) ve Yeni Bir Kentlilik Olasılığı:** Bu bölüm kapsamında kentlilerin mevcut sorunlara başa çıkmada önemli rolleri üzerinde durularak; kentsel kararlara katılım hakkına vurgu yapılmıştır. Avrupa kentlerinin ve kasabalarının kent yönetimi konusunda bir model oluşturma sorumluluğu olduğuna değinilerek; Avrupa kentlerinin yeniliklerin, refahın, demokrasinin ve sürdürülebilirliğin odağını temsil etmesi gerektiği dile getirilmiştir. Manifesto’da ayrıca, Avrupa Konseyi üye devletlerinin yerel yönetimleri; eylemlerinde ve politikalarında Manifesto metninde tanımlanan ilkeleri uygulamaya ve vatandaşlarının söz konusu ilkeler ve ana maddeler konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamaya davet edilmektedirler.⁶⁴

⁶² Tozaj, “The European Urban Charter and the Reality of Albanian Cities,” 561.

⁶³“European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity.”

⁶⁴ “European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity.” 17.

- **Kentliler Olarak Kent ve Kasaba Halkları:** Bölüm kapsamında kentli olabilmenin ön koşulu olarak sorumlu, aktif ve bilgilendirilmiş olma koşullarının altı çizilmiştir. Bunların yanı sıra bu bölüm kapsamında da katılım hakkının ve demokratik koşulların gerçekleştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Yerellik ilkesinin uygulanmasının asla merkezi yönetimlerin otoritesine zarar verilmesi demek olmadığı, yerel yönetimlerin yerel bölgeler arasında kuralsız bir rekabet anlayışını benimseyemeyeceğinin altı çizilmiştir. Bunun sağlanmasının garantisinin devlet olduğu vurgulanan bölümde dengeli bölgesel, ulusal ve Avrupa düzeyinde mekânsal planlama ile bunların sağlanabileceği ifade edilmiştir.⁶⁵
- **Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar:** 1987 yılında BM 42. Genel Kurulu'na sunulan Ortak Geleceğimiz adlı raporda sürdürülebilir kalkınma, “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak” olarak tanımlanmıştır⁶⁶. Belgenin bu bölümü kapsamında küresel çevresel krizin yaşandığı ve bunun kendisini biyoçeşitliliğin azalması, toprağın bozunumu, su kaynaklarının kısıtlanması, hava ve akarsuların kirlenmesi ve diğer kirlilik türlerinde artışlar olarak gösterdiği ifade edilerek; bütün bunların yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediğinin altı çizilmiştir. Kentlerde bu sorunların kent ekolojisi kapsamında üstesinden gelinmesi için özgün analizlere ihtiyaç duyulduğu ve kentlerin ve kasabaların kendi yaşam çevrelerinin korunmasında önemli rolleri olduğuna değinilmiştir. Gerek bu hususlar bakımından gerek ekonomik aktiviteler açısından Avrupa kentlerinin sürdürülebilirliği göz önünde bulunduran bir model olma sorumluluğunun olduğu ifade edilen bölüm kapsamında çevresel ayak izinin kentlerde ve kasabalarda azaltılması doğrultusunda tüm kaynakların seferber edilmesinin önemine değinilmiştir. Bu doğrultuda mekânsal planlama, alan kullanımı, ulaşım ve kentsel gelişme önemli eylem alanları olarak tespit edilmiştir⁶⁷.
- **Uyumlu Kentler ve Kasabalar:** Manifesto'nun kentsel alanda farklı komşuluklar arasındaki mekânsal ayrışmanın önüne geçilmesi gerektiğinin ifade edildiği bu bölümü kapsamında, kentlerde soylulaştırmanın (*gentrification*) ortaya çıkmasına yol açan mekânsal eşitsizlik süreçlerinden, kent merkezlerimizdeki arazi

⁶⁵ “European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity.” 19.

⁶⁶ Ayşegül Mengi ve Nesrin Algan, *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme*, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2003), 20.

⁶⁷ “European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity.” 23.

fiyatlarının denetlenemez bir şekilde yükselmesinden, bunlara koşut olarak, kent çeperlerindeki yasal olmayan konut alanlarının artışından duyulan kaygıdan söz edilmektedir.⁶⁸

- **Bilgi Temelli Kentler ve Kasabalar:** Manifestoda, iletişim ve telekomünikasyon altyapısının geliştirilmesi, internet erişiminin artırılması akıllı kentsel mekânlar oluşturulması ve e-yönetişim sistemlerinin uygulamaya konulması hedefleri dile getirilmiştir. Kentlerin ve kasabaların, eğitim ve araştırma sistemleri ile üretim sistemleri arasında bilgi transferini kolaylaştıracak yaygın ve sürekli iş birliği ağlarının odağı olması da ulaşılmak istenilen bir diğer hedef olarak tespit edilmiştir. Bu bakımdan dijital kent ve kasabaların kurulması amaçlanmalıdır.⁶⁹
- **Sonuç Bölümü:** Kentlerde yaşayan vatandaşlara ve kentsel gelişme süreçlerinde yer alan tüm paydaşlara iyimser, iddialı ve yoğun beklentileri olan bu mesajların iletilmek istenildiği vurgulanan sonuç bölümünde, Avrupa Kentsel Şartı-II'nin, Avrupa'nın kentleri ve kasabaları için değerlerin paylaşımına ve deneyimlerin karşılıklı alışverişine dayalı yeni bir kentsel proje oluşturmaya çağrı olarak sunulduğu ifade edilmiştir. Manifesto ile kentler ve kasabalar hem kendi özgün değerlerini koruyabilecek hem de iş birlikleri ve iletişimleri sayesinde ekonomik gelişimlerini, sosyal zenginliklerini ve dayanışmayı, demokrasiyi ve sürdürülebilir kent çevrelerini oluşturabileceklerdir.⁷⁰

Görüleceği gibi Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto, kentlerin geleceğinde, kalkınmaya ilişkin problemlerin daha ön plana çıkacak olmasından hareketle sürdürülebilirliği ön planda tutmaktadır.⁷¹ Manifesto'nun yaklaşımında kentler sadece sorunların değil, çözümün de kaynağı olarak ele alınmaktadır. Manifesto ile bu doğrultuda yerel yönetimler, sürdürülebilir nitelikte ve yeni bir forma sahip kentlerin oluşturulması ve vatandaşların süreçlere daha aktif katılımın sağlandığı, yeni bir kentlilik bilincinin oluşturulmasına önayak olacak ilkeleri, politikaları ve bunlara uygun bir biçimde hazırlayacakları planları uygulamaya davet edilmektedir.⁷²

⁶⁸ "European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity." 27.

⁶⁹ "European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity." 31.

⁷⁰ "European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity." 33.

⁷¹ Agnieszka Szpak. "Right to the City as a New Paradigm within the Concept of Human Security," *Polish Political Science Yearbook*, 45 (2016): 368.

⁷² Neda Razavizadeh ve Mozghan Azimi Hashemi, "Urban Charter Codification: The Experience Of

III. AB İçin Kentsel Gündem

Avrupa Kentsel Şartı I ve II'den sonra hem Avrupa kentlerinde hem de küresel çapta diğer kentlerde uygulanabilir nitelikte kentsel politika ilkelerinin ortaya konulduğu bir diğer önemli belge de AB İçin Kentsel Gündem (*Urban Agenda for EU*) belgesi olmuştur. Avrupa'da yukarıda da kapsamlarına yer verilen, doğrudan ve dolaylı olarak mekânsal ve kentsel planlama ve gelişmeyi yönlendirmek üzere ortaya konulmuş olan pek çok stratejik doküman yayımlanmış olmasına rağmen, bu dokümanların yaptırımının olmayan yapısı ve bu dokümanlar kapsamında ifade edilen ilkelerin gerçekleştirilmesi bağlamında kentlerin yeterli kaynaklarının olmaması dolayısıyla pratikte etkileri sınırlı kalmıştır. Bu nedenlerle kentsel politikaların uygulanması için yeni bir politika aracına ihtiyaç doğmuştur.⁷³ AB tarafından Kentsel Gündem'in ortaya konulmasının bir diğer önemli nedeni de farklı Birlik politikalarının yeniden düzenlenerek ve sistematize edilerek, kentlere yönlendirilmesi ve Avrupa bütünleşmesi sürecinde kentlerin rollerinin yeniden tanımlanmak istenilmesidir.⁷⁴ Bu belge ile AB tarafından yukarıdaki dokümanlarla genel hatları çizilen politikaların bir üst aşamaya geçilerek, güncel koşullara uygun bir biçimde somut eylemler oluşturmaya dönük olarak üretilen eylem planları aracılığıyla detaylandırılması hedeflenmiştir. AB İçin Kentsel Gündem kapsamında ele alınan konu başlıkları “daha iyi kentler için birlikte çalışmak” mottosu kapsamında değerlendirilmektedir ve 2016 yılı Mayıs ayında Amsterdam'da gerçekleştirilen Kentleşme Konuları ile İlgili Bakanlar Gayri Resmi Toplantısı sonucunda kabul edilen Amsterdam Paketi kapsamında AB İçin Kentsel Gündem kabul edilmiştir. Söz konusu belge “üye ülkeler, kentler ve diğer paydaşlar arasında yeni ve çok katmanlı bir çalışma ve iş birliği metodolojisi” olarak tanımlanmaktadır.^{75, 76}

AB İçin Kentsel Gündem ile AB'nin politika geliştirme ve uygulamadaki daha iyi düzenlemeler, daha iyi fonlama ve daha iyi bilgi temeli ve paylaşımından oluşan 3 sütunlu yapılanmasının odağa alındığı ve sürdürülebilir kentsel gelişmeye bütünleşik yaklaşımın temel alındığı

Islamic City of Mashhad,” *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 3, no 11 (2012): 97.

⁷³ Eva Purkarthofer. “Investigating the Partnership Approach in the EU Urban Agenda from the Perspective of Soft Planning,” *European Planning Studies*, 27, no 1 (2019): 86.

⁷⁴ Paulo Neto, Maria Manuel Serrano ve Anabela Santos, “Policy Cycle of the Urban Agenda for EU and Its Effects on Territorial Cohesion,” içinde *Territorial Cohesion* (The Urban Book Series, Springer, 2018): 153.

⁷⁵ “What is the Urban Agenda for the EU?,” European Commission, Erişim Tarihi: Eylül 29, 2019, <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda-eu/what-urban-agenda-eu#Objectives>

⁷⁶ “Pact of Amsterdam.”

vurgulanmaktadır. Söz konusu belgenin ortaya konulmuş olmasında, AB'nin kentsel politika dokümanlarına BM tarafından 2015 yılında açıklanan BM 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının (SKA) ve bu amaçlar içinde de özellikle de SKA11'in yani Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar'ın ve 2016 yılında gerçekleştirilen BM Habitat III Zirvesi sonucunda kabul edilen Yeni Kentsel Gündem (*New Urban Agenda*) belgesinin temel ilkelerinin yansıtılmasının ve bu ilkelerin hayata geçirilmesinin hedeflenmiş olması bir diğer önemli etkidir.⁷⁷

AB İçin Kentsel Gündem'in hedeflerinden bir diğeri de farklı yönetim seviyeleri arasında koordinasyonun sağlanması ve kentsel sorunlara bütünlük ve sürdürülebilir yaklaşımlar geliştirmek olarak tespit edilmiştir. Kentsel Gündem kapsamında özellikle bütünlük kentsel gelişme politikası yaklaşımını benimseyen Sürdürülebilir Avrupa Kentlerine İlişkin Leipzig Sözleşmesi ile uyumlu bir biçimde Avrupa kentlerinin ekonomik, sosyal, bölgesel ve kültürel gelişiminin temin edilmesi ve bunları sağlayacak tamamlayıcı politikaların üretilmesi aşamasında yerellik ilkesinin göz önünde tutulduğu belirtilmektedir. Gündem kapsamında bu yeni ve çok katmanlı kentsel yönetim yaklaşımında yerel topluluklarla, akademiyle, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği elzem bir husus olarak ele alınmaktadır.^{78, 79} Ancak bu iş birliğine katılım, zorunlu tutulmayarak, gönüllülük esasına dayandırılmıştır.⁸⁰ Yerel yönetimler, AB İçin Kentsel Gündem'in uygulanmasında anahtar bir unsur olarak ele alınarak; karşılaştıkları sorunlar karşısında AB İçin Kentsel Gündem'in rehberliğinden yararlanmaya ve bu Gündem kapsamında aktif rol oynamaya davet edilmişlerdir.⁸¹

Söz konusu çalışmalarda alt konu başlıkları bazında ortaya konulan eylem planlarında, konunun BM 2030 Gündemi ve SKA'ları ile ilişkilendirilmesine özen gösterilerek, AB kapsamında yer alan ülkelerin kentlerinde ele alınabilecek stratejiler ve Birliğin diğer konular kapsamında ortaya koymuş olduğu taahhütlerin birbirleriyle ilişkisi tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda ele alınan temel ve önceliklendirilmiş alanlara ilişkin konu başlıkları ise AB tarafından Ortaklık Eylem Planları (*Partnership Action Plans*) başlığı altında aşağıdaki konular kapsamında ele alınmaktadır⁸²:

⁷⁷ "Pact of Amsterdam." 6.

⁷⁸ "Pact of Amsterdam." 4.

⁷⁹ Neto, Serrano ve Santos, "Policy Cycle of the Urban Agenda for EU and Its Effects on Territorial Cohesion," 153.

⁸⁰ "Pact of Amsterdam." 10.

⁸¹ "Pact of Amsterdam." 12.

⁸² Nicolaas Beets. "Together Towards an EU Urban Agenda," European Metropolitan Authorities Forum, 2016. Erişim Tarihi: Mart27, 2020, http://www.cittametropolitana.torino.it/speciali/2016/ema/dwd/4B_beets.pdf

- 1- **Hava kalitesi:** Geliştirilen sistemlerin ve politikaların insan sağlığı için iyi hava kalitesini sağladığından emin olunması temel hedeftir. Bu ise araçlar, sanayi, tarımsal aktiviteler gibi pek çok faaliyetle ilişkisi içinde yasal ve teknik yaklaşımlarla ilgili bir odak oluşturmaktadır.
- 2- **Konut:** Bu başlıktaki temel hedef, satın alınabilir ve iyi nitelikte konutlara erişimdir. Bu kapsamda odağa alınan hususlar devlet yardımları, bunlara ilişkin kurallar ve genel konut politikasıdır.
- 3- **Mülteci ve göçmenlerle bütünleşme:** Temel hedef, özellikle AB dışından gelen mülteci ve göçmenlerin bütünleşme süreçlerinin yönetilmesi ve yerel toplulukların isteklilikleri ve kapasitelerine bağlı olarak bütünleşme sürecine genel bir çerçeve sağlamaktır. Bu kapsamda konut, kültürel bütünleşme, kamu servislerinin sağlanması, sosyal bütünleşme, eğitim ve iş piyasası ölçütleri, ikinci ve üçüncü kuşaktaki değişimler, mekânsal ayrışma gibi konular odağa alınmaktadır.
- 4- **Kent yoksulluğu:** Bu başlıktaki hedef, yoksulluğun azaltılması ve komşuluk çevrelerindeki yoksul insanların veya yoksulluk riski taşıyan insanların toplumla bütünleşmelerinin sağlanmasıdır. Kentsel yoksulluk, fakir durumdaki komşuluk çevrelerinde yoksulluğun yapısal yoğunlaşması ile ilgili konulara ve bütünleşik bir yaklaşımla tasarlanması ve uygulanması gerekli olan çözümlere işaret etmektedir. Bu çözümler:
  - Mekân-temelli çözümler: yoksul komşulukların dönüştürülmesi,
  - İnsan temelli çözümler: komşuluklarda yaşayan insanların sosyo-ekonomik bütünleşmesi, olarak ifade edilmektedir.

Bu başlık kapsamında odak, çocuk yoksulluğu, yoksul komşuluklarda yapısal yoksulluğun mekânsal yoğunlaşması ve bu yoksulluk alanlarının dönüşümü olarak tespit edilmiştir.

- 5- **Yerel ekonomide iş ve vasıflar:** Temel hedefler, refahın sağlanması ve düşük işsizlik oranlarının sağlanmasıdır. Bu kapsamda odaklar; yatırımların elde edilmesi ve sürdürülmesi, yeni yatırım alanları elde edilmesi, yerel üretim ve tüketim, yeni çalışma yöntemlerinin desteklenmesi ve ihtiyaç duyulan becerilerin sağlandığından emin olunması olarak belirlenmiştir.

- 6- Döngüsel ekonomi:** Bu başlığın hedefi; yeniden kullanım, tamir, yeni fonksiyon kazandırma ve mevcut materyallerin geri dönüşümü gibi yeni iş imkânları oluşturacak üretimlerin desteklenmesidir. Bu kapsamda atık yönetimi (atığın kaynağa dönüştürülmesi), paylaşım ekonomisi ve kaynak etkinliğine odaklanılmaktadır.
- 7- Dijital dönüşüm:** Bu başlığın hedefleri kentlilere daha iyi kamu servislerinin sağlanması ve yeni iş olanaklarının oluşturulmasıdır. Buradaki odaklar; veri toplanması, açık verilerin daha iyi kullanımı, veri yönetimi (kentlilerin, kent yönetimlerinin kapasiteleri ve özel hayatın korunması gibi konular), dijital servisler (yeni teknolojiler), dijital kamu servislerine erişim ve yaşlı kentliler olarak tespit edilmiştir.
- 8- Kentsel hareketlilik:** Temel hedef, etkin kentsel hareketliliğin ve sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Bu doğrultuda odağa alınacak konular toplu taşımacılık, yumuşak hareketlilik (*soft mobility*) (yürüyüş, bisiklet, açık alanlar), erişebilirlik (özellikle engelliler, yaşlılar, küçük çocuklar vb. gruplar için) ve iyi bir iç ve dış bağlantıya sahip etkin ulaşım gibi hususlardır.
- 9- İklim değişikliğine uyum ve bu kapsamda yeşil altyapı çözümleri:** Temel hedefler, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin tahmin edilmesi ve bunların kentsel alanlarda yol açacağı zararlarının en aza indirilmesi doğrultusunda gerekli eylemlerin hayata geçirilmesidir. Bu kapsamda odak; kırılabilirlik analizi, iklim dirençliliği ve iklim değişikliğine uyum stratejilerinin sosyal boyutunu da içerecek biçimde risk yönetimi gibi konular olarak tespit edilmiştir.
- 10- Enerji dönüşümü:** Temel hedef, uzun dönemde enerji sistemlerinde yapısal bir değişim gerçekleştirilerek; örneğin, yenilenebilir enerjiye ve enerji etkinliğe geçişin sağlanmasıdır. Bu kapsamda odak binalar başta olmak üzere enerji etkinliğinin geliştirilmesi, enerji tedariki için yenilikçi yaklaşımların teşvik edilmesi olarak ve yerel yenilenebilir enerjide artış olarak tespit edilmiştir.
- 11- Yenilikçi ve sorumlu kamu ihaleleri:** Bu başlıkta temel hedef, bu güçlü aracın çevresel ve sosyal amaçlara erişimde etkin bir biçimde kullanılması ve daha az kaynak ile daha çok şeyin başarılabilmesidir. Bu ise ihalelerde yenilikçi yaklaşımların ele alınmasını içermektedir.

12- Sürdürülebilir alan kullanımı ve doğa temelli çözümler: Bu kapsamda kentsel alanlarda dönüşüm, gelişme ve küçülmeler şeklinde görülen değişikliklerin çevre ve yaşam kalitesini gerçekleştirici yönde yapıldığından emin olunması temel amaçtır. Konunun odağına kentsel yayılma, kentlerde kullanılmayan/atıl alanlar ve kentlerde yeşil alanların artırılması gibi konular girmektedir.^{83, 84, 85}

Söz konusu öncelik alanlarında tanımlanan bu yeni metodolojide, tematik iş birliğinin gerçekleştirilmesi sadece farklı yönetim kademeleri arasında değil, sektörler arasında iş birliğini de gerekli kılmaktadır. AB Kentsel Gündemi kapsamında yapılacak çalışmalarda Avrupa Komisyonu (*European Council*) Politika Birimi⁸⁶, koordinasyonu sağlamakla ve gündemin uygulanma sürecinin izlenmesi ve geliştirilmesine dönük gayri resmi rehberlik yapmakla görevlendirilmiştir. Avrupa Komisyonu Politika Birimi ayrıca söz konusu öncelikli alan listesinin güncellenmesi konusunda da teklif geliştirebilecektir.⁸⁷

AB tarafından AB için Kentsel Gündem kapsamında yukarıda ifade edilen öncelikli tematik alanlarda gerçekleştirilecek çalışmalarda sürecin aşağıdaki aşamalarda ilerlemesi öngörülmüştür:

- **Aşama-1/Genel Değerlendirme:** Genel değerlendirme yapılarak, her bir öncelikli tematik alanda gerçekleştirilen mevcut çalışmalar ortaya konulacaktır. Bu sayede aynı konuda tekrar çalışma yapılmasının önüne geçilmesi sağlanarak, olası iş birliği alanları ve ölçekleri tespit edilebilecektir. Bu aşamada olası fon kaynakları da tespit edilebilecektir.
- **Aşama-2/ Hazırlayıcı Eylemler:** İş birliği yapan üyeler tarafından Eylem Planları'nın odaklanacağı alanlar tespit edilecektir. Bu kapsamda eldeki verilerin de göz önünde bulundurulması bu aşamada oldukça önemli olarak ele alınmıştır.

⁸³ "Action Plans Available," European Commission, Erişim Tarihi: Kasım 27, 2019, <https://ec.europa.eu/futurium/en/actions-plans/action-plans-available>

⁸⁴ "Pact of Amsterdam," 7.

⁸⁵ "Pact of Amsterdam," iii, iv.

⁸⁶ Avrupa Komisyonunda farklı politika birimlerinden sorumlu olan yapılanma Genel Direktörlük (Directorates-General (DGs) olarak bilinmektedir. DGs Avrupa Birliği politikalarının, yasalarının ve fonlama programlarının geliştirilmesi, uygulanması ve yönetiminden sorumludur. Bkz. "How the Commission is Organized?," European Commission, Erişim Tarihi: Aralık 02, 2019, https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/organisational-structure/how-commission-organised_en.

⁸⁷ "Pact of Amsterdam," 9.

- **Aşama-3/ Hedeflerin ve Çıktıların Tanımlanması:** Bu aşamada paydaşların tematik alanlarda eylem kümeleri üzerinde uzlaşması beklenmektedir. Ancak bu yapılırken yerellik (*principle of subsidiarity*)⁸⁸ ve ölçülülük/orantılılık ilkesinin (*principle of proportionality*)⁸⁹ göz önünde bulundurulması bir ön koşul olarak ifade edilmiştir.
- **Aşama-4/ Eylem Planının uygulanması:** Bu aşamada iş birliği üyelerinin üzerinde uzlaşılan eylem planını hayata geçirmeye dönük olarak harekete geçmeleri, bunu yaparken de şeffaflığı ön planda tutmaları beklenmektedir.
- **Aşama-5/ İş birliğinin değerlendirilmesi:** Bu süreç, Genel Direktörlük tarafından 3 yıl veya gerekli görülmesi halinde daha erken evrede düzenlenecek toplantılar aracılığıyla koordine edilecektir. Bu değerlendirme aşamasının yeni iş birliklerinin oluşturulması doğrultusunda da değerlendirme zemini sağlaması hedeflenmiştir.⁹⁰

Görüldüğü gibi AB İçin Kentsel Gündem'in temel vurgusu; öncelikli tematik alanların birbiriyle bütünleşik bir biçimde ele alındığı, sürdürülebilir, iş birlikçi ve katılımcı ve üye ülkeler, kentler ve diğer paydaşlar arasında yeni ve çok katmanlı bir çalışma ve iş birliği ortamının sağlandığı kentsel politika zemininin somut eylemlerle hayata geçirilmesidir. Literatürde, AB İçin Kentsel Gündem belgesinin kendisinden önceki kentsel politika dokümanlarıyla aynı durumda olduğu ve gönüllülük esasına dayanması ve yasal bağlayıcılığının bulunmaması yanında, kentlerin AB İçin Kentsel Gündem'deki ilkeleri yerine getirecek imkânlarının bulunmaması nedeniyle

⁸⁸ Yerellik ve oransallık/ölçülülük gibi iki önemli ilke AB mevzuatında ilk defa Maastricht Anlaşması ile öne çıkmıştır ve yetki kullanımının düzenlenmesine yönelik ilkelere. Maastricht Antlaşması'nın ilk maddelerinde söz edilen yerellik ilkesi madde 3b'de (yeni 5. madde) şöyle tanımlanmaktadır "Münhasıran kendi yetkisi altında bulunmayan alanlarda, yetki ikamesi ilkesi uyarınca topluluk ancak, tasarlanan faaliyetin hedefleri üye devletler tarafından yeterli ve tatmin edici düzeyde gerçekleştirilemeyecekse ve dolayısıyla tasarlanan faaliyetin boyutları ve sonuçları itibarıyla topluluk tarafından daha iyi bir düzeyde gerçekleştirilebilecekse müdahalede bulunur. Topluluğun faaliyeti bu antlaşmanın hedeflerine ulaşmak için gerekli olan düzeyi aşmaz." Bkz. Hakan Cavlak, "Subsidiarite (Yerellik) İlkesi ve Avrupa Birliği Çevre Politikası." *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi* 6, no 11 (2017).

⁸⁹ Oransallık/ölçülülük ilkesi hak ve özgürlükleri yasama organına karşı koruyan, yasama organının takdir yetkisini sınırlayan güvencelerden biridir. Bkz. Yüksel Metin, "Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke midir?," *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no 1 (2017).

⁹⁰ "Pact of Amsterdam," viii.

Avrupa'nın mekânsal planlanma ve kentsel gelişim politikası açısından yumuşak ve etkisiz bir anlayışı sürdürdüğü yönünde eleştirilmektedir.⁹¹

Söz konusu belgenin uygulama safhasında etkisiz kalmaması için, AB tarafından Kentsel Gündem dokümanında belirtilen öncelikli tematik alanlar kapsamında kentlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve somut eylemlerle bu ihtiyaçların karşılanması doğrultusunda sadece AB'de değil, uluslararası düzeyde de işbirlikçi ve katılımcı yaklaşımlarla ele alınmasını sağlayan inisiyatifleri oluşturduğu görülmektedir. Bu inisiyatiflerin başlıcaları:

- Kentsel Kalkınma Ağı (*Urban Development Network*): Bütünleşik kentsel gelişim ve kentsel yenilikçi eylemler kapsamında kentler ve ilgili paydaşlar arasında bilgi paylaşımını sağlamaktadır.
- İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi (*Covenant of Mayors for Climate and Energy*): 2008 yılından bu yana AB'nin iklim ve enerji hedeflerini yerine getirmeyi gönüllü olarak taahhüt eden bölgesel otoritelerin bir araya geldiği yapılanmadır.⁹²

Bunların yanı sıra AB tarafından Avrupa Kentse Şartı-II'de de üzerinde önemle durulan akıllı kentlerin oluşturulmasına ilişkin politikalar geliştirdiği ve teknolojik çözüm ve yeniliklerin kentlerdeki farklı politika alanlarında kullanılmasıyla, farklı kentsel aktivitelerin çevresel etkilerinin en aza indirilmesine dönük yenilikçi çözümlerin, farklı AB araçlarının ve fonlarının UFUK 2020 (*Horizon 2020*) ve Avrupa Akıllı Kentler ve Topluluklar Yenilikçi Ortaklığı gibi programlar aracılığıyla hayata geçirilmesini sağladığı ifade edilmektedir.⁹³

AB tarafından söz konusu çalışmalar ve yenilikçi kentsel politikalar sadece Avrupa kentleri için üretilmemekte, uluslararası alanda da kentsel politikaların gelişimine de katkı sunulmaktadır. AB tarafından desteklenen sürdürülebilir kentsel gelişme yaklaşımı kapsamında, yukarıda da değinildiği gibi başta Habitat III Yeni Kentsel gündemi olmak üzere, küresel çapta ve yakın bölgesindeki ülkelerle iş birlikleri, veri paylaşımı, finans desteği imkânları sağlanmaktadır.^{94,95}

⁹¹ Purkarthofer, "Investigating the Partnership Approach in the EU Urban Agenda from the Perspective of Soft Planning.", 87.

⁹² "City Networks," European Commission, Erişim Tarihi: Aralık 22, 2019, https://ec.europa.eu/info/eu-regional-and-urban-development/topics/cities-and-urban-development/city-initiatives_en

⁹³ "City Networks."

⁹⁴ "City Networks."

IV. Avrupa Yeşil Sözleşmesi

Yukarıdaki başlıklarda açıklanan çalışmaların bir üst aşamaya evrilmesi ve AB'nin gelecekteki kentsel gelişme politikalarının temel ilkelerinin ortaya konulmasını sağlamak bakımından 2019 yılı Aralık ayında AB tarafından oldukça yeni bir politika belgesi olan Avrupa Yeşil Sözleşmesi'dir (*European Green Deal*) kabul edilmiştir.⁹⁶ Avrupa Yeşil Sözleşmesi, 2050 yılına kadar Avrupa'nın sürdürülebilir yeşil dönüşümünü odağına alan bir belgedir. Belgenin temel hedefi, 2050 yılına dek Avrupa'nın küresel çapta ilk iklim-nötr bir kıta olmasının sağlanması ve Avrupalı kentlilerin ve özel sektörün, bu dönüşümün avantajlarından yararlanmasının temin edilmesidir. Bu kapsamda yeşil teknolojiler, sürdürülebilir ve yenilikçi çözümler ve yeni iş ve istihdam alanlarına yapılacak yatırımlarla AB'nin yeni gelişme stratejisinin ortaya konulması ve Avrupa'nın çevresinin korunması amaçlanmaktadır. AB tarafından hiçbir bölgenin ya da bireyin bu dönüşüm süreci kapsamında geride bırakılmayacağı vurgulanmaktadır.⁹⁷

Avrupa Yeşil Sözleşmesi ile Avrupa kentlilerinin ve gelecek kuşaklarının esenliğinin ve sağlığının geliştirilmesi doğrultusunda;

- Daha temiz enerji türlerinin kullanılması,
- Elektrikli araçların yaygınlaştırılması,
- Daha az atık üretilmesi doğrultusunda dönüşüm ve yeniden kullanım eylemlerinin güçlendirilmesi,
- Su, hava ve toprak gibi doğal kaynakların daha temiz hale getirilmesi,
- Daha sağlıklı gıdaların üretilmesi,
- Tarım ürünlerinde daha az pestisit ve gübre kullanılması,
- Akıllı evlerin, okulların ve hastanelerin yapılması,
- Daha gelişmiş toplu taşıma çözümlerinin geliştirilmesi,
- Daha çevre dostu ürünlerin satışının yapılması,

⁹⁵ "Strategies and Policies," European Commission, Erişim Tarihi: Aralık 22, 2019, https://ec.europa.eu/info/eu-regional-and-urban-development/topics/cities/working-urban-development-globally_en.

⁹⁶ Literatürde Avrupa Yeşil Mutabakatı, Avrupa Yeşil Düzeni ve Avrupa Yeşil Anlaşması olarak da kullanılmaktadır.

⁹⁷ "European Green Deal," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.

- Şimdiki kuşaklar ve gelecek kuşaklar için daha iyi sağlık koşullarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.⁹⁸

Söz konusu hedeflerin yerine getirilmesinin sadece insan sağlığının geliştirilmesi⁹⁹ bağlamında değil; materyal ve ürün etkinliğinin artırılması, Avrupa'da sera gazı emisyonlarının kontrol altına alınması¹⁰⁰ yönünde de olumlu gelişmeleri beraberinde getireceği öngörülmektedir.

AB, Avrupa Yeşil Sözleşmesi ile iklim değişikliği ve çevresel bozunuma neden olan etkenlere çözüm bulmak konusunda küresel çapta liderlik yapmayı ve bu konudaki çabalara finansal desteğini sürdürmeyi taahhüt etmektedir.¹⁰¹ Çevresel ve ekonomik boyutu yanında kentsel aktivitelerin söz konusu etkilerinin giderilmesinde sosyal politikaların da geliştirilmesini öngörmekte ve kurguladığı Adil Dönüşüm Mekanizması (*Just Transition Mechanism*) ile söz konusu ekonomik ve sosyal dönüşümlerin neden olacağı etkilere dönük olarak; bölgeler, sanayiler ve çalışanlar tarafından kullanılmak üzere en az 100 milyar avroluk fonun ayrılacağını taahhüt etmiştir. Söz konusu Adil Dönüşüm Fonu'nun 7,5 milyar avroluk kısmı ile en az 30-50 milyar avroluk yatırımın üretileceği, 45 milyon avroluk yatırımın harekete geçirileceği ve yeni bir kamu sektörü başış imkânı sayesinde de 25-30 milyar avroluk yatırımın harekete geçirileceği taahhüt edilmektedir. Bu yatırım çalışmalarında kamu-özel sektör iş birliklerinin kurulacağı ve teknik desteğin de sağlanacağı belirtilmektedir. Anılan Adil Dönüşüm Mekanizması kapsamındaki fonlardan kentlilerin yararlanma imkânları AB tarafından;

- yeni sektörlerde yeni iş imkanlarının oluşturulması,
- farklı vasıfların yeniden iş yaşamına kazandırılmasına dönük olanakların sunulması,
- enerji-etkin konutların geliştirilmesi,
- enerji açığı ile mücadele edilmesi,

⁹⁸ "European Green Deal-What's in it for me?," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6717.

⁹⁹ Andy Haines ve Pauline Scheelceck. "European Green Deal: a major opportunity for health improvement," *The Lancet*, Şubat 12, 2020: 1.

¹⁰⁰ Stefan Lechtenböhrer ve Manfred Fishedick. "An Integrated Climate-Industrial Policy as the Core of the European Green Deal." Wuppertal Institute, 2020, Erişim Tarihi: Mart 28, 2020, https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/7483/file/7483_Climate-Industrial-Policy.pdf

¹⁰¹ "EU as a Global Leader," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6721.

- temiz, satın alınabilir ve güvenli enerji imkanlarına erişimin sağlanması şeklinde gerçekleşeceği ifade edilmektedir.¹⁰²

Özel sektör ve şirketler de benzer biçimde söz konusu dönüşüm mekanizmalarından;

- düşük karbonlu teknolojilerin gelişimi ve iklim değişikliğine dirençliliğe dayalı yatırımlar ve istihdam olanaklarıyla sağlanacak ekonomik çeşitlilik,
- kamu ve özel sektör için sağlanacak cazip yatırım ortamı,
- finansal kaynaklara ve fonlara daha kolay erişim,
- yeni firmaların ve markaların kurulması,
- araştırma ve yenilik aktivitelerine yatırım yapılacak ortamın oluşturulması ile yararlanacaklardır.¹⁰³

AB'nin kentliler/bireyler ve iş dünyası yanında, üye ülkeler ve bölgeler için taahhüdü de;

- düşük karbonlu teknolojilerin gelişimi ve iklim değişikliğine dirençliliğe dayalı yatırımların desteklenmesi,
- yeşil ekonomi perspektifinden yeni istihdam olanaklarının oluşturulması,
- sürdürülebilir ulaştırma çözümlerine yatırım yapılması,
- farklı konularda teknik yardım yapılması,
- yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılması,
- dijital bağlantının geliştirilmesi,
- yerel yönetimlere geri ödenebilir nitelikte kredilerin sağlanması,
- gelişmiş bir enerji altyapısının, bölge ısıtma sistemlerinin ve ulaşım ağlarının kurgulanması gibi konularda destek olunacağı yönündedir.¹⁰⁴

¹⁰² “The Just Transition Mechanism: Making Sure No One Is Left Behind,” European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_39.

¹⁰³ “The Just Transition Mechanism: Making Sure No One Is Left Behind.” 3.

¹⁰⁴ “The Just Transition Mechanism: Making Sure No One Is Left Behind.” 4.

Avrupa Yeşil Sözleşmesinin öncelikli politika alanları ise aşağıdakilerden oluşmaktadır.¹⁰⁵

- 1- **Temiz enerji:** Daha temiz ve alternatif enerji kaynakları geliştirilmesi ve 2050 yılı itibariyle net sıfır sera gazı emisyonu hedefine ulaşılması taahhüt edilmektedir.¹⁰⁶
- 2- **Sürdürülebilir endüstri:** Daha çevre duyarlı ve sürdürülebilir üretim döngülerinin geliştirildiğinden emin olunması ve 2030 yılı itibariyle çelik endüstrisinde net sıfır karbon hedefine ulaşılması taahhüt edilmektedir. Bu kapsamda yeni döngüsel ekonomi Eylem Planı ve dijital sektör hayata geçirilecektir.¹⁰⁷
- 3- **Yapılaşma ve yenileme:** Daha temiz yapılaşma sektörünün oluşturulması ihtiyacının karşılanması ve bir yenileme dalgasının harekete geçirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda dijitalleşmenin yaygınlaştırılması, binalarda enerji performansının yükseltilmesi ve sosyal konut, hastane, okul yatırımlarının yapılması gibi eylemlere yatırım yapılacağı taahhüt edilmektedir.¹⁰⁸
- 4- **Sürdürülebilir ulaşım:** Daha sürdürülebilir ulaşım araçlarının desteklenmesi ve ulaşımdan kaynaklanan emisyonların düşürülmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda AB'nin taahhüdü ulaşımdan kaynaklı sera gazı emisyonlarını 2050 yılı itibariyle %90 oranında azaltmaktır.¹⁰⁹
- 5- **Biyoçeşitlilik:** Kırılgan ekosistemlerin korunmasına yönelik ölçütler tespit edilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda AB tarafından 2020 yılı içinde Biyoçeşitlilik Stratejisi'nin açıklanacağı taahhüt edilmiştir. AB tarafından yeşil Avrupa kentlerine yatırım yapılacağı, Avrupa'nın ormanlarının ve tarım alanlarının geliştirileceği ve deniz kaynaklarının en iyi biçimde kullanılmasının sağlanmasına dönük yeni çalışmalar yapılacağı da taahhüt edilmiştir.¹¹⁰

¹⁰⁵ "European Green Deal."

¹⁰⁶ "Clean Energy," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6723.

¹⁰⁷ "Sustainable Industry," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6724.

¹⁰⁸ "Building and Renovating," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6725.

¹⁰⁹ "Sustainable Mobility," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6726.

¹¹⁰ "Biodiversity," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6728.

- 6- Tarladan çatala:** Daha sürdürülebilir gıda üretim sistemlerinin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda AB tarafından 2021-2027 bütçesinde; Ortak Tarım Politikası'na ayrılan payın %40'mın iklim duyarlı uygulamalar için ayrılması, benzer biçimde deniz balıkçılığına ilişkin fonların %30'unun da iklim duyarlı çalışmaları destekleyecek biçimde ele alınması taahhüt edilmektedir. AB tarafından 2020 yılı sonbaharında Tarladan Çatala Stratejisi'nin açıklanacağı da ifade edilmiştir.¹¹¹
- 7- Kirliliğin önlenmesi:** Kirliliğin hızlı ve etkin bir biçimde önlenmesine yönelik ölçütler tespit edilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda AB'nin taahhüdü Avrupalıları ve ekosistemi korumak doğrultusunda Sıfır-Kirlilik Eylem Planı'nın oluşturulmasıdır. Bu sayede daha temiz su, hava ve toprağın sağlanması mümkün olabilecektir. Vatandaşların tehlikeli kimyasallardan korunması ve sürdürülebilir alternatifler geliştirilmesi de yine AB'nin taahhütleri arasında yer almaktadır.¹¹²

Avrupa Yeşil Sözleşmesi'nin yukarıdaki öncelikli politika alanları kapsamında gerçekleştirilecek eylemlerin etkileri, ilerleyen süreçte ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel alanlarda çok daha net bir biçimde görülecektir. 4 Mart 2020 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan İklim Kanunu, bu dönüşüm sürecinin başlangıcını temsil eden en büyük adımdır.

Sonuç

Kentler, nüfus ve alan bakımından şimdiki büyüklüklerine ve gelişmişlik düzeylerine ulaşırken; kentlilerine sosyal, ekonomik ve kültürel imkânların yanında, bünyelerinde gerçekleştirilen faaliyetler neticesinde yaşam kalitesi, kentsel toplumsal ilişkiler ve kentsel sürdürülebilirlik bağlamında sorunlar da getirmişlerdir. Kentlerin ve kent yönetimlerinin vatandaşa hizmet konusunda en yakın ve en uygun idari kademe olması, söz konusu sorunların çözümünde önemli imkânlar sunmaktadır. Ancak bu imkânların hayata geçirilmesinde sadece karar vericilerin değil, kentlilerin de kentte yaşamının getirdiği hak ve sorumlulukların bilincinde olmaları ve bunları yerine getirmeleri elzemdir.

¹¹¹ "From Farm to Fork," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6727.

¹¹² "Eliminating Pollution," European Commission, 2019, Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6729.

Günümüzde yaşanan hızlı kentleşme süreçlerinde sağlıklı ve sürdürülebilir sosyal, ekonomik ve çevresel yapının kurulabilmesi için uygun ortamın oluşturulabilmesinde temel ilkelerin belirlenmesine dönük olarak uluslararası alanda çalışmalar yürütülmekte ve kentlere ilişkin önemli belgeler, farklı kuruluşlarca ortaya konulmaktadır. Hazırlanan söz konusu belgelerin ortak noktası; kentlerin sürdürülebilirliğinin, kentli haklarının ve kentsel karar verme süreçlerine halkın katılımının sağlanması olmaktadır ve bu belgeler, kentsel plan ve politika süreçlerine bu hususların ne şekilde dâhil edilebileceğine ilişkin yol haritaları niteliğindedirler.¹¹³

Kentlere önem verilmesi ve bunlara ilişkin çalışmalar gerçekleştirilmesinin nedeni; kentlerin sadece yerel değil, ulusal ve kimi çalışmalar kapsamında uluslararası ölçekte karar verme ve politika belirleme süreçlerinde önemli aktörler olmalarındandır. Bu durum günümüzde nüfusunun %70'i kentsel alanlarda yaşayan Avrupa için de farklı değildir. Avrupa kentleri, Avrupa'nın bütünleşme sürecinde ve bugünkü Birlik yapısının oluşturulmasında ilk ve en önemli itici güç olmuşlar ve Avrupa Projesi'nin merkezinde yer almışlardır. Avrupa kentlerinde mevcutta var olan ve kentlerin alansal ve nüfus bakımından büyümelerine koşut olarak ortaya çıkabilecek yeni sorun alanlarına ilişkin çözümlerin ortaya konulmasında, kentsel süreçlere halkın katılımının sağlanmasında ve kentlerin sunduğu fırsatların en üst düzeye çıkarılmasında kentsel politikaların daha etkin bir biçimde belirlenmesi ve uygulanmalarına dönük olarak Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin yol haritası niteliğinde ortaya koymuş olduğu önemli belgeler bulunmaktadır.

Bu çalışma kapsamında 1992 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı ve Kentli Hakları Deklarasyonu'ndan itibaren Avrupa'da kentsel politikaların ana ekseninin oluşturulmasını sağlamış olan Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto, AB İçin Kentsel Gündem ve son olarak Avrupa Yeşil Sözleşmesi ele alınarak, değerlendirilmiştir. Söz konusu belgelerden ilk ikisi yani Avrupa Kentsel Şartı I ve II, Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen belgeler iken; AB İçin Kentsel Gündem ve Avrupa Yeşil Sözleşmesi, AB tarafından kabul edilen belgelerdir. Çalışma kapsamında da belirtildiği gibi bu iki ayrı kuruluş Avrupa kıtasında demokratikleşmenin ve katılımcılığın, insan haklarının, kentsel politikaların, çevresel, sosyal ve ekonomik gelişmenin sağlanması doğrultusunda çalışmalar yürütmekte ve çalışmalarını birbirleriyle ilişkili olmaktadır. Kuruluşların kentsel alanlara ilişkin politika belgeleri incelendiğinde de bu

---

¹¹³ Razavizadeh ve Hashemi, "Urban Charter Codification: The Experience Of Islamic City Of Mashhad," 90.

ilişki ve birbirini tamamlama durumu ve belgelerde yer alan temel ilkelerin sürdürülmesi unsuru görülebilmektedir. 2050 yılında Avrupa nüfusunun %80'inin kentsel alanlarda yaşamasının öngörüldüğü bir tabloda, bu politikaların doğru bir biçimde tespit edilmesi ve ilkelerin uygulanmasının önemi aşikârdır.

Avrupa kentliliği kavramının bütünleşme süreci ve Avrupa'da kentsel politikaların uygulanmasının geliştirilmesi süreçlerindeki önemine binaen, söz konusu belgelerin tamamında üzerinde önemle durulduğu görülmüştür. Avrupa Konseyi ve AB tarafından ortaya konulan kentsel politika dokümanları kentsel karar verme süreçlerine katılım ve kentli hakları bağlamında incelendiğinde; önceleri kentsel alanda kentlilerin temel hak ve sorumluluklarına ilişkin ilkelerin tanımlanmasını kapsayan ve Avrupa Kentsel Şartı ile başlayan sürecin, zaman içinde gelişerek Avrupa Yeşil Sözleşmesi aracılığıyla küresel ölçekte tanımlanmış hak ve görevlere evirildiği, ve bunlar üzerinden iklim değişikliği başta olmak üzere güncel çevre sorunlarının ön plana alınarak; bu yaklaşımın teknolojik yeniliklerle desteklenerek geliştirildiği yeni bir boyut kazandığı görülmektedir.

Avrupa Konseyi'nin Strasburg'daki 27. Oturumunda 1992 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı ve giriş kısmında yer alan Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, literatürde Avrupa kentlerinde kentli haklarının ne olduğu konusunda en önemli ve bu konuda en ayrıntılı düzenleme olarak ele alınmaktadır. Şart, çevre problemlerinin iyice ön plana çıktığı 1990'lı yıllarda, Avrupa kentlerinde söz konusu problemlere neden olan kirlilik ve doğal yapıya ilişkin sorunların ön planda tutulduğu ve bu bağlamda daha sürdürülebilir kentsel alanların oluşturulmasına dönük olarak Avrupa'da insan hakları, çoğulcu demokrasi, çevre ve kentlilik bilincinin oluşturulmasına ilişkin hazırlayıcı çalışmaların gerçekleştirildiği bir ortamda geliştirilmiş; kentlerin sadece çevresel sorunlarının değil, ekonomik ve sosyal gelişme anlamında sunduğu fırsatların da tam anlamıyla hayata geçirilmesine dönük ilkelerin tanımlanması amacıyla kabul edilmiştir. Literatürde Avrupa Kentsel Şartı'na ilişkin olarak yapılan değerlendirmelerde, Şart'ın kentsel gelişmenin taşıması gereken niteliksel özelliklerini yaşam kalitesiyle doğrudan ilişkisi içinde ele alarak, bir ideal kent tanımlamasını ortaya koymuş olması bakımından da önemli olduğu kabul edilmektedir. Avrupa Kentsel Şartı-I; kentlerdeki çalışanlar, gençler, yoksullar ve engelliler gibi farklı toplumsal grupların da haklarının ortaya konulduğu bir belge olmuştur. Şart'ın öncü yaklaşımı, Avrupa'da kentsel politika bağlamında hemen her kente uygulanabilecek bir dizi yol gösterici ilkenin tanımlanmasını sağlamış olmasıdır. İlkeler farklı yerleşmelere

uygulanabilir niteliktedir, çünkü yerleşimlerin sorunları, farklı kentsel ölçeklerde çeşitlilik gösterse de özünde benzer nitelikler taşımaktadır.

Şart'ın kapsamının belirlenmesinde, 1990'lı yıllardan itibaren Avrupa kentlerini, gelişen teknolojiye koşut olarak yeniliklerin, buluşların ve akıllı büyümenin merkezi olarak ele alan görüşün etkilediği hususu literatürde yaygın kabul görmektedir. Bütün bu unsurları içeren Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu ile yerel yönetimler için pratik bir kılavuz oluşturulması, kentli haklarının net bir biçimde tanımlanması, kentsel çevrenin geliştirilmesi ve kentsel sürdürülebilirliğin sağlanması hedeflenmiştir.

2008 yılına gelindiğinde Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Kentsel Şartı'nın zaman içinde değişen ve gelişen koşullara göre güncellenmesinin gerekli olduğundan bahisle; Şart'ın 1992 yılında kabul edilmesinden 2008'e kadar geçen 15 yıllık süre içinde yaşanan gelişmeler ve toplumsal, ekonomik ve kültürel değişimler doğrultusunda tekrar ele alınması söz konusu olmuştur. Bu gözden geçirme suretiyle Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto ile ekonomiden maliyeye, bilgi ve teknolojiden kültür ve sanata, kent güvenliğinden konuta, sağlığa, tarihe ve çevreye kadar pek çok konuda Avrupa Kentsel Şartı'nda var olan ilkeler geliştirilmiştir. 2008 yılında Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Kentsel Şartı-I'in güncellenerek; Avrupa Kentsel Şartı-II belgesinin kabul edilmesinde sadece ilk Şart'ın kapsamının geliştirilmesinin değil, bunun yanında Avrupa Konseyi tarafından yeni bir yüzyıla girilirken yeni bir kente, kent formuna, kent kültürüne ihtiyaç olduğunun gösterilmesinin de hedeflenmiş olduğu değerlendirilmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte Manifesto'nun vurgusunun; sürdürülebilir kent ve yeni kentlilik konularına yapıldığı görülmektedir.

Manifesto'da, kent yönetimlerinin karşılaştıkları sorunlar; kentlerin yayılması, özel araç kullanımında artış, mültecilere ilişkin sorunlar, sosyal eşitsizlikler, Avrupa'da sanayisizleşme sürecine bağlı olarak işçi sınıfının yaşadığı erozyon gibi ekonomik ve sosyal değişimler, komşuluklarda yaşanan sorunlar ve nüfusun yaşlanması gibi konular olarak tespit edilirken; böyle bir ortamda Avrupa Kentsel Şartı-I'in çağın gereklerine göre gözden geçirilmesinin gerekli olduğu dile getirilmiştir. Manifesto ile yerel yönetimler, sürdürülebilir nitelikte ve yeni bir forma sahip kentlerin oluşturulması ve vatandaşların süreçlere öncekine kıyasla daha aktif katılımlarının sağlandığı yeni bir kentlilik bilincinin oluşturulmasına önyak olacak ilkeleri, politikaları ve bunlara uygun bir biçimde hazırlayacakları planları uygulamaya davet edilmişlerdir.

Şart-II'nin kabul edildiği 2000'li yıllarla gelişen küreselleşme ve farklı düzeylerdeki ağların güçlenmesi çağı doğrultusunda, kentler artık sadece sorunların değil, çözümlerin ve iş birliklerinin de kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu konuda farklı çalışmalar kapsamında yapılan değerlendirmelerde, Manifesto'nun ortaya konulmasında, Avrupa kentlerinin içinde bulunulan küreselleşme çağında üstlendikleri yeni rollerin farkına varılmasının ve farklı alanlarda iş birlikleri kurulmasının öneminin anlaşılması olmasının etkili olduğu ifade edilmektedir. Manifesto'nun içeriğine bakıldığında ayrıca 2000'li yıllarla beraber daha da önemli hale gelen çevresel sorunlara ilk Şart'a göre daha fazla ağırlık verildiği de görülmektedir. Avrupa Kentsel Şartı-II'de ayrıca dönemin teknolojik gelişmelerinden yararlanılması doğrultusunda e-yönetişim sistemlerinin kurulmasına dönük ilk öneriler de ortaya konulmuş durumdadır.

Avrupa Kentsel Şartı-I ve II, kentsel politika alanında önemli ilkelerin tespit edildiği önemli yol haritaları olmuşlar ve buldukları dönemin öncül politikalarını ortaya koyan nitelikte kapsamlara sahip olmuşlardır. Ancak literatürde söz konusu belgelerin bu önemli niteliklerine rağmen, yaptırımlarının olmaması ve ayrıca Avrupa kentlerinin söz konusu dokümanlarda belirtilen ilkelerin gerçekleştirilmesinde kaynak yetersizliklerinin bulunması nedeniyle ilkelerin uygulamaya geçirilmelerinde başarılı olunamadığı ve sorunlarla karşılaşıldığı ve bu durumun yeni bir politika aracına ihtiyaç duyulmasına neden olduğuna ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu hususun yanı sıra, BM'nin 2015 yılında kabul ettiği BM 2030 Gündemi ve SKA'larının ve 2016 yılında düzenlenen BM'in Habitat III Zirvesi sonucunda kabul edilen Yeni Kentsel Gündem'in AB tarafından Birlik politikalarının her alanına, özellikle de kentsel politikalara aktarılacak istenmesi doğrultusunda "daha iyi kentler için birlikte çalışmak" mottosu ile 2016 yılı Mayıs ayında Amsterdam'da gerçekleştirilen Kentleşme Konuları ile İlgili Bakanlar Gayri Resmi Toplantısı sonucunda kabul edilen Amsterdam Paketi kapsamında AB İçin Kentsel Gündem'in kabul edildiği görülmektedir.

Belgenin yeni bir politika aracına ihtiyaç olması nedeniyle ortaya konulduğu görüşünü destekler nitelikte, AB tarafından belge, "üye ülkeler, kentler ve diğer paydaşlar arasında yeni ve çok katmanlı bir çalışma ve iş birliği metodolojisi" olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda AB İçin Kentsel Gündem'in hedefi, farklı yönetim seviyeleri arasında koordinasyonun sağlanması ve kentsel sorunlara bütünlük ve sürdürülebilir yaklaşımlar geliştirmek olarak tespit edilmiştir. Esasen literatürde AB İçin Kentsel Gündem'in de yasal yaptırımı olmadığı ve önceki dokümanlar gibi yumuşak

bir politika içerdiğine dair eleştiriler yapılmıştır. Ancak AB'nin, AB Kentsel Gündem'in bütünleşme, araştırma, ulaşım, çevre ve diğer ilişkili politikalarının kentlere aktarılmasını sağlayan ve tüm bu alanları yatay kesen bir rehber ve yeni bir politika aracı olarak etkilerinin önceki dokümanlar gibi sınırlı ve yüzeysel kalmaması doğrultusunda; politika geliştirme ve uygulamada daha iyi düzenlemeler yapılması, daha iyi fon imkânlarının sağlanması ve daha iyi bilgi temeli ve paylaşımından oluşan üç sütunlu yapılanmasını esas aldığı görülmektedir. Şüphesiz Avrupa İçin Kentsel Gündem, bu amaçlar doğrultusunda AB tarafından tek başına bir politika aracı olarak görülmemiştir ancak, Avrupa'nın kentsel politikalarının bir özeti olarak ele alınmış¹¹⁴ ve söz konusu politikaların kentsel alanlara yansıtılması doğrultusunda geliştirilmiştir. Belgenin içeriğine ve öncelikli tematik alanlarına bakıldığında; bu defa belirlenen ilkelerin sadece genel geçer politika cümleleri şeklinde ifade edilmediği, bundan da öte her bir ilke/tematik alan özelinde somut uygulamalar gerçekleştirmeye dönük olarak Eylem Planları'nın hazırlandığı görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında detaylarına yer verilen 12 önceliklendirilmiş tematik alanda geliştirilen Eylem Planları ile Avrupa kentlerinde ulaşılmak istenilen hedefin daha net bir biçimde tanımlanması yanında, odağa alınan konuların da ne şekilde gerçekleştirileceğinin detaylandırılması söz konusu olmuştur. AB İçin Kentsel Gündem'in içerdiği eylem planı başlıklarına bakıldığında daha önce ortaya konulan dokümanlarda olmayan ve 2014 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (*Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC*) 5. Değerlendirme Raporu'ndaki çalışmaları ile özellikle kentlerde gerçekleştirilen insan faaliyetleri sonucu ortaya çıktığı bilimsel olarak ispatlanan iklim değişikliği sorununa ve bu soruna ilişkin yeni çözümler olarak ele alınan yeşil altyapılara ve doğa temelli yaklaşımlara yer verildiği ve dönemin koşullarında daha akut hale gelmiş olan göçmenlik, mültecilik ve kent yoksulluğu konularına da öncelikli alanlar kapsamında yer verildiği görülmektedir.

Kentsel Gündem'de ayrıca eylemlerin somutlaştırılmasına dönük olarak bir kentsel programa ve bir çalışma programına da yer verilerek; devletlerin gerçekleştireceği düzenlemelerin, öncelikli temaların işleyişinin ve ortaklığın çalışma metodunun detaylandırıldığı görülmektedir. Dokümanda belirtilen öncelikli tematik alanlar kapsamında kentlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve somut eylemlerle bu ihtiyaçların karşılanması doğrultusunda faaliyetlerinin sadece AB'de değil, uluslararası düzeyde de işbirlikçi ve katılımcı

---

¹¹⁴ Anna Geppert ve Laura Colini. "The EU Urban Agenda: Why, How and for Whom?", *The Planning Review*, 51, no 4 (2015).

yaklaşımlarla ele alınmasını sağlayan Kentsel Kalkınma Ağı, İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi gibi inisiyatifler yanında, Belge’de yer alan ilkelerin uygulanmasına dönük olarak UFUK 2020 ve Avrupa Akıllı Kentler ve Topluluklar Yenilikçi Ortaklığı gibi programlar oluşturulduğu görülmektedir. Bütün bu düzenlemeler AB tarafından kentsel politika alanında ihtiyaçların ve gelişmelerin düzenli olarak gözden geçirilmesine, bu değerlendirmeyi olanaklı kılacak kurumsal, yasal, finansal, teknolojik düzenlemelere ve kentsel politikalara ilişkin eylemlerin uygulanmalarına verilen önemi ortaya koyar niteliktedir.

AB İçin Kentsel Gündem belgesinden sonra, kentsel politikalar bağlamında AB tarafından kabul edilen en güncel belge ise 2019 yılı Aralık ayında kabul edilen Avrupa Yeşil Sözleşmesi’dir. Söz konusu belge bu defa sadece yukarıdaki başlıklarda açıklanan çalışmaların bir üst aşamaya evrilmesini değil, Avrupa kentlerine ilişkin politikaların ve küresel iklim politikasının geleceğine ilişkin temel ilkelerin ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda literatürde belgenin, kentsel politikalar üzerinden AB’nin tüm dünyada iklim değişikliğine dönük eylemleri etkileyecek kararlarının ortaya konulduğu, bu kapsamda AB’nin ve Avrupa kentlerinin öncülük ve hamilik rolü üstlenme konusundaki açık istekliliğinin yansıtıldığı, dolayısıyla çalışma ölçeğinin bu defa kent ve kıta ölçeğinden küresel ölçeğe taşındığı bir belge niteliğinin olduğu yaygın kabul gören bir değerlendirmedir. Söz konusu değerlendirmeler kapsamında Avrupa Yeşil Sözleşmesi’nin, 2050 yılına kadar Avrupa’nın sürdürülebilir yeşil dönüşümü odağına alan bir belge olduğu ifade edilmektedir.

Günümüz koşullarında iklim değişikliği başta olmak üzere çevresel sorunların, kentleri ve burada gerçekleştirilen sosyal ve ekonomik aktiviteleri etkileme durumu ve bu alanlardaki onlarca yıllık kazanımları ortadan kaldırma riski, Sözleşme kapsamında iklim değişikliği ve çevre duyarlı politikaların baskın şekilde ortaya konulmasına neden olmuştur. Çünkü günümüzde gelinen noktada iklim değişikliği başta olmak üzere çevresel tahribata neden olan çoğunluğu kent kaynaklı faaliyetlere ilişkin uygun politikaların belirlenememesinin ve uygulanamamasının sonuçları, gündelik hayatta görülür hale gelmiştir. Salgın hastalıklar, seller, fırtınalar, taşkınlar, tsunamiler, deniz seviyesindeki yükselme, mülteci ve göçmenlerin sayısında artış gibi konular kentsel alanları her zamankinden daha fazla kırılgan yerler haline getirmiştir. Bu ise, Avrupa Yeşil Sözleşmesi aracılığıyla Avrupa kentsel politikasının geleceğine dönük vizyonunun tespit edilmesine neden olmuştur. Belgenin temel hedefi, 2050 yılına dek Avrupa’nın küresel çapta ilk iklim-nötr kıta olmasının sağlanması ve Avrupalı kentliler başta olmak üzere tüm tarafların, bu dönüşümün

avantajlarından yararlanmasının temin edilmesidir. Bu kapsamda yeşil teknolojiler, sürdürülebilir ve yenilikçi çözümler ve yeni iş ve istihdam alanlarına yapılacak yatırımlarla AB'nin yeni gelişme stratejisinin ortaya konulması ve Avrupa'nın çevresinin korunması amaçlanmaktadır.

AB tarafından geleceğin Avrupa kentlerinde temiz enerjinin kullanımına ilişkin oldukça üst düzey taahhütlerin ortaya konulması, kaynakların etkin bir biçimde değerlendirilerek yeniden kullanıma sokulması, sanayide ve diğer sektörlerde sürdürülebilir, yenilikçi, bilime ve teknolojiye dayalı uygulamaların teşvik edilmesi, fosil olmayan/yenilenebilir nitelikte yakıt türlerinin ve toplu taşımanın yaygınlaştırılması, kentsel biyoçeşitliliğin, gıda güvenliğinin, sürdürülebilir tarım, orman ve balıkçılık faaliyetlerinin geliştirilmesi ve kirliliğin önlenmesi gibi konuların üzerinde önemle durulması ve bunlara ilişkin daha gelişmiş stratejilerin 2020 yılı içinde ivedilikle açıklanacağını Sözleşme kapsamında taahhüt edilmesi, Avrupa kentlerinin geleceğine ilişkin politikalara yeni yaklaşımların geliştirildiğini net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Bu taahhütlerin temel amacı, öncesinde yapılan çalışmaları 2050 yılına kadar iklim-nötr bir Avrupa hedefine ulaşmak doğrultusunda en üst seviyeye taşımak ve Avrupa Yeşil Sözleşmesi'nde de belirtildiği gibi Avrupa kentlerinin bünyelerinde yer alan çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerle birlikte gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktır. Ancak AB tarafından belge kapsamında da belirttiği üzere AB'nin bu yaklaşımı geliştirmesinin amacı, Sözleşme'nin ilkelerinin sadece Avrupa kentlerinin değil, tüm ülkelerin kentlerinin politikalarına temel teşkil etmesi ve Avrupa'nın bu kapsamda iklim eylemine öncülük ve hamilik yapmasıdır. Esasen literatürde, çok yeni bir doküman olmasına rağmen Avrupa Yeşil Sözleşmesi kapsamındaki ilkelerin hayata geçirilmesinin, günümüzde uygulanan neoliberal politikaların neden olduğu çevresel anlamda kaçınılmaz olumsuz sonuçların mümkün olan en üst seviyede geriye döndürülmesi sürecinde, mevcut sistem içinde krizden ekonomik, sosyal ve çevresel kapsamda fırsatların ortaya çıkartılabilmesi, insan sağlığının korunması ve yeni ve yeşil ekonomik faaliyetlerin, sektörlerin, yeni istihdam alanlarının, yeni yatırımların hiç kimseyi geride bırakmadan toplumun tüm kesimleri için geliştirilmesini teşvik etmek bağlamında olumlu sonuçları olacağına ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Avrupa Yeşil Sözleşmesi'nin iklim-nötr bir kıta hedefinin olması ve bu doğrultuda AB'nin karbon düzenlemelerine ilişkin politikaları, kaçınılmaz biçimde ilerleyen süreçte Türkiye'nin de içinde olduğu pek çok ülkeyi etkileyecek düzeyde önemli sonuçlar ortaya çıkartacaktır. Çünkü çalışmada detaylarına yer verilen belgenin kapsamı ve gelecekte evrileceği aşamalar,

Türkiye-AB Gümrük Birliği ve Türkiye-Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Serbest Ticaret Anlaşması kapsamında, Avrupa Birliği ile ticari ilişkiler ve AB Tek Pazar bütünleşme sürecini etkileyecek sonuçlar ortaya koyabilecek niteliktedir. AB'nin sera gazı emisyonlarının azaltımına ilişkin hedefini, beş yıllık periyotlarla gözden geçirmesi ve iklim nötr olmak yönünde aşamalı olarak yükseltmesi öngörülmektedir. Bu bağlamda Avrupa Yeşil Sözleşmesi kapsamında özellikle enerji yoğun sektörlerin yanı sıra sanayi ve ticaret faaliyetlerinin süreçten etkilenmesi kaçınılmazdır. AB, Avrupa Yeşil Sözleşmesi kapsamında yayımlamayı beyan ettiği AB İçin Yeni Sanayi Stratejisi'ni de 10 Mart 2020 tarihinde açıklamıştır¹¹⁵. Türkiye'de Ticaret Bakanlığı öncülüğünde, iklim değişikliği politikaları konusunda koordinasyonu sağlayan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı başta olmak üzere farklı Bakanlıkların, kurum ve kuruluşların, süreçten etkilenecek tüm sektörler bağlamında paydaşların bir araya gelmesiyle sürecin değerlendirilmesine ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.¹¹⁶

Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Yeşil Sözleşmesi uzanımında iklim-nötr bir Avrupa sürecinin önemli aşamalarından biri olarak ele alınan ve Sözleşmenin kalbi olarak nitelendirilen İklim Kanunu tasarısı da 4 Mart 2020 tarihinde Komisyon tarafından açıklanmıştır¹¹⁷. AB, 6 Mart-1 Mayıs 2020 tarihleri arasında taslak iklim kanununa ilişkin danışma sürecinin devam edeceğini açıklamıştır. AB, söz konusu süreçlere halkın katılımını en üst düzeyde tutmak ve teşvik etmek yönünde kamu danışma sürecini de 4 Mart 2020 itibarıyla başlatmıştır. Bu kapsamda yeni bir girişimi olan Avrupa İklim Paktı (*European Climate Pact*) oluşturulmuştur. AB tarafından, Pakt aracılığıyla sadece hükümet politikaları düzeyinde değil, toplum ve ekonomik sektörlerdeki paydaşların da katılımı ile iklim-nötr sürece geçişte iş birliği, bilgi ve tecrübe paylaşımını en üst düzeyde tutulmasının amaçlandığı ifade edilmektedir. Avrupa İklim Paktı girişimi, Avrupa'da Avrupa Kentsel Şartı ve Kentli Hakları Deklarasyonu ile temel ilkeleri ortaya konulan kentli hakları ve karar verme süreçlerine halkın katılımının, Avrupa'da şimdiye kadar erişilmiş en üst düzeyini temsil etmektedir. Çünkü söz konusu kamu danışma sürecinin 27 Mayıs 2020 tarihine kadar devam

¹¹⁵ European Commission. "A New Industrial Strategy for Europe." Erişim Tarihi: Mart 10, 2020, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-eu-industrial-strategy-march-2020_en.pdf

¹¹⁶ Ticaret Bakanlığı. "Ticaret Bakanı Pekcan, AB Ülkelerinin Büyükelçileriyle Bir Araya Geldi." Erişim Tarihi: Mart 27, 2020, <https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-pekcan-ab-ulkelerinin-buyukelcileriyle-bir-araya-geldi>.

¹¹⁷ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. "Basın Duyurusu: Daha Fazlası İçin Çabalayan Bir Birlik: ilk 100 gün." Erişim tarihi: Mart 26, 2020, <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/daha-fazlasi-icin-cabalayan-bir-birlik-ilk-100-gun-10176>

ettirilmesi ve vatandaşlar tarafından gerçekleştirilen bu süreçten çıkan değerlendirme sonuçlarının doğrudan Avrupa İklim Paketi dokümanı haline getirilerek; Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 26. Taraflar Konferansı'na sunulması planlanmıştır.¹¹⁸

Avrupa'nın tarihsel gelişim süreci içinde kentsel politikaların Avrupa Yeşil Sözleşmesi ile geldiği aşama, beraberinde pek çok farklı sonuçlar ortaya çıkartacak ve toplumun farklı kesimleri bu süreçten farklı şekillerde etkilenecektir. Ancak unutulmaması gereken, insanların ve dünyayı paylaştığı tüm canlıların, sağlıklı ve dengeli bir çevreden yararlanabildiği ölçüde varlıklarını ve gelişmelerini sürdürebilecekleri hususudur. Kentlerde yaşayan insanlar, sağlıklı ve dengeli bir kentsel çevrede yaşama hakkına sahip oldukları gibi, BM İnsan Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere pek çok uluslararası belgede de belirtildiği gibi kentsel hizmetlere eşit erişim hakkına da sahiptirler. Bu hakların gerçekleştirilebilmesinde kent yöneticileri kadar kentlilerin de görevlerini yerine getirmeleri ve yaşam biçimlerinde günümüzde yaşanan çevresel krizin daha da kötüleşmesini önleyecek davranış değişikliklerini gerçekleştirmeleri yalnız insanlığın değil, yerkürenin geleceği açısından elzemdir. Avrupa Yeşil Sözleşmesi'nde de ifade edildiği gibi “Her Avrupalı değişimin bir parçası olabilir.”

Kaynakça

- Aalborg Sözleşmesi. Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, https://sustainablecities.eu/fileadmin/repository/Aalborg_Charter/Aalborg_Charter_English.pdf
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. “Basın Duyurusu: Daha Fazlası İçin Çabalayan Bir Birlik: ilk 100 gün.” Erişim tarihi: Mart 26, 2020, <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/daha-fazlasi-icin-cabalayan-bir-birlik-ilk-100-gun-10176>
- Bağce, Hüseyin Emre. “Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu Üzerine Düşünceler.” *TASAM*, Mayıs 23, 2008. Erişim Tarihi: Kasım 11, 2019. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/878/avrupa_kentli_haklari_deklarasyonu_uzerine_dusunceler
- Balkır, Gönül. “Konut Hakkı ve İhlalleri: Kentli Haklarının Doğuşu.” IV. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumunda sunulan bildiri, Muğla, Ekim 18, 2012.
- Beets, Nicolaas. “Together Towards an EU Urban Agenda,” European Metropolitan Authorities Forum, 2016. Erişim Tarihi: Mart 27, 2020, http://www.cittametropolitana.torino.it/speciali/2016/ema/dwd/4B_beets.pdf

¹¹⁸ European Commission. “European Climate Pact.” Erişim Tarihi: Mart 26, 2020, <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12219-European-Cli>

- Brown, Alison ve Kristiansen, Annali, *Urban Policies and the Right to the City: Rights, Responsibilities and Citizenship*. Copenhagen: The Danish Institute for Human Rights, 2009.
- Cavlak, Hakan. "Subsidiarite (Yerellik) İlkesi ve Avrupa Birliği Çevre Politikası" *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi* 6, no 11 (2017): 134-145.
- Council of Europe. Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, <https://www.coe.int/en/web/portal/home>
- Council of Europe. "Congress of Local and Regional Authorities of Europe." Erişim Tarihi Ocak, 20, 2020, <https://www.coe.int/en/web/congress>.
- Council of Europe. "European Urban Charter." Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, <https://rm.coe.int/168071923d>
- Council of Europe. "Founding Fathers." Erişim Tarihi: Eylül 19, 2019, <https://www.coe.int/en/web/about-us/founding-fathers>
- Council of Europe. "European Urban Charter II: Manifesto for a New Urbanity." Erişim Tarihi: Temmuz 11, 2019, http://5cidade.files.wordpress.com/2011/06/urban-charter_en.pdf.
- Dışişleri Bakanlığı. "Avrupa Konseyi." Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_tr.mfa
- Duru, Bülent. "Avrupa Birliği Kentsel Politika ve Türkiye Kentleri Üzerine." *Mülkiye Dergisi* XXIX, no 246 (2005): 59-76.
- Ertan, Akkoyunlu Ertan. "Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği." *Muğla Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)* 20(2008): 1-22.
- European Commission. "A New Industrial Strategy for Europe." Erişim Tarihi: Mart 10, 2020, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-eu-industrial-strategy-march-2020_en.pdf
- European Commission. "Action Plans Available." Erişim Tarihi: Kasım 27, 2019, <https://ec.europa.eu/futurium/en/actions-plans/action-plans-available>.
- European Commission. "Biodiversity." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6728.
- European Commission. "Building and Renovating." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6725.
- European Commission. "City Networks." Erişim Tarihi: Aralık 22, 2019, https://ec.europa.eu/info/eu-regional-and-urban-development/topics/cities-and-urban-development/city-initiatives_en.
- European Commission. "Clean Energy." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6723.

- European Commission. "European Climate Pact." Erişim Tarihi: Mart 26, 2020, <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12219-European-Cli>
- European Commission. "Eliminating Pollution." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6729.
- European Commission. "EU as a Global Leader." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6721.
- European Commission. "European Green Deal." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
- European Commission. "European Green Deal-What's in it for me?." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6717.
- European Commission. "From Farm to Fork." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6727.
- European Commission. "How the Commission is Organized?." Erişim Tarihi: Aralık 02, 2019, https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/organisational-structure/how-commission-organised_en.
- European Commission. "Strategies and Policies." Erişim Tarihi: Aralık 22, 2019, https://ec.europa.eu/info/eu-regional-and-urban-development/topics/cities/working-urban-development-globally_en.
- European Commission. "Sustainable Industry." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6724.
- European Commission. "Sustainable Mobility." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6726.
- European Commission. "The Just Transition Mechanism: Making Sure No One Is Left Behind." Erişim Tarihi: Ocak 2, 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_39.
- European Commission. "What is the Urban Agenda for the EU?." Erişim Tarihi: Eylül 29, 2019, <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda-eu/what-urban-agenda-eu#Objectives>.
- European Union. "Green Paper on Urban Environment." Erişim Tarihi: Ekim 18, 2019, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0e4b169c-91b8-4de0-9fed-ead286a4efb7/language-en>.
- European Union. "Pact of Amsterdam." Erişim Tarihi: Eylül 20, 2019, https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/pact-of-amsterdam_en.pdf.
- Fedeli, Valeria. "EU Urban Agenda: An Open and Complex Debate," *The Planning Review*, 50, no 4 (2015): 71-77.

- Figueiredo, Lorena, Honiden, Taku ve Schumann, Abel. *Indicators for Resilient Cities, OECD Regional Development Working Papers 2018/02*. Paris: OECD Publishing, 2018.
- Geppert, Anna ve Colini, Laura. "The EU Urban Agenda: Why, How and for Whom?", *The Planning Review*, 51, no 4 (2015): 93-96.
- Haines, Andy ve Scheelceck, Pauline. "European Green Deal: A Major Opportunity for Health Improvement," *The Lancet*, Şubat 12, 2020: 1-3.
- Harvey, David. "The Right to City," *New Left Review* 50 (2008): 23-40.
- Harvey, David. *Asi Şehirler*. Çeviren Ayşe Deniz Temiz. İstanbul: Metis Yayıncılık, 2003.
- Karasu, Mithat Arman. "Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları." *TBB Dergisi*, no 78 (2008): 37-52.
- Keleş, Ruşen. "Kent ve Çevre Haklarının Korunması Üzerine Gözlemler." *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 49, no 3, 4 (2002): 275-281.
- Lechtenböhrer, Stefan ve Fishedick, Manfred. "An Integrated Climate-Industrial Policy as the Core of the European Green Deal. " Wuppertal Institute, 2020, Erişim Tarihi: Mart 28, 2020, https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/7483/file/7483_Clim ate-Industrial-Policy.pdf
- Lefebvre, Henri. *Kentsel Devrim*. Çeviren Selim Sezer. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2013.
- Mengi, Ayşegül ve Algan, Nesrin. *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2003.
- Metin, Yüksel. "Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke midir?," *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no 1 (2017): 3-74.
- Mimarlar Odası Ankara Şubesi. "Avrupa Kentsel Şartı." Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>
- Mimarlar Odası Ankara Şubesi. "Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu." Erişim Tarihi: Kasım 28, 2019, <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>
- Mutlu, Ahmet. "Kent Hakları Bakımından Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve Türkiye." *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 11, no 3 (2002): 33-58.
- Neto, Paulo, Serrano, Maria Manuel ve Santos, Anabela "Policy Cycle of the Urban Agenda for EU and Its Effects on Territorial Cohesion," içinde *Territorial Cohesion* (The Urban Book Series, Springer, 2018): 153-172.

- Ökmen, Mustafa. "Bir İnsan Hakkı Olarak Kentli Haklarının Geliştirilmesi ve Yerel Yönetimler," İçinde *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları*, 17-45. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Purcell, Patricia Holly. *Local Governments' Pocket Guide to Resilience*. Kenya: UN Habitat, 2015.
- Pektaş, Ethem Kadri ve Akın, Fehmi. "Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak "Katılım Hakkı" ve Türkiye," *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12, no 2 (2010): 23-49.
- Purkarthofer, Eva. "Investigating the Partnership Approach in the EU Urban Agenda from the Perspective of Soft Planning," *European Planning Studies*, 27, no 1 (2019): 86-105.
- Razavizadeh, Neda ve Hashemi, Mozghan, Azimi. "Urban Charter Codification: The Experience of Islamic City of Mashhad," *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 3, no 11 (2012): 89-104.
- Schwarz, Nina. "Urban form Revisited-Selecting Indicators for Characterising European Cities," *Landscape and Urban Planning*, 96, no 1 (2010): 29-47.
- Szpak, Agnieszka. "Right to the City as a New Paradigm within the Concept of Human Security," *Polish Political Science Yearbook*, 45 (2016): 367-381.
- Tozaj, Loreta. "The European Charter and the Reality of Albanian Cities," *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 2, no 8 (2013): 560-563.
- Tuğaç, Çiğdem. *Türkiye'de Kentsel İklim Değişikliği İçin Eko-Kompakt Kentler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 2019.
- UN Nations. *World Population Prospects 2019 Highlights*. New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Dynamics, 2019.
- UN Nations. *UN World cities in 2018 Data Booklet*. New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2018.
- Visentin, Chiara. "The European Humanization of University Connective Public Space of XX Century", Erişim Tarihi: Mart 27, 2020, <http://dspace-unipr.cineca.it/bitstream/1889/1872/1/FULL%20PAPER%20CHIARA%20VISENTIN.pdf>

